

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Kiintymyssuhteen merkitys lastensuojelussa - liite perehdytyskansioon

Nieminen, Noora
Rask, Siiri

2017 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Kiintymyssuhteen merkitys lastensuojelussa -
liite perehdytyskansioon

Nieminen, Noora
Rask, Siiri
Sairaanhoidajakoulutus
Opinnäytetyö
Helmikuu, 2017

Nieminen, Noora ja Rask, Siiri

Kiintymyssuhteen merkitys lastensuojelussa -liite perehdytyskansioon

Vuosi 2017 Sivumäärä 62

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa työn tilaajalle perehdytyskansioon liite kiintymyssuhteen merkityksestä lastensuojelussa. Työn tilaajana oli eräs pienryhmäkoti. Tarkoituksena oli kehittää ja yhtenäistää työn tilaajan työntekijöiden tietoa kiintymyssuhteen merkityksestä ja kiintymyssuhteeltaan vaurioituneen lapsen kohtaamisesta. Perehdytysliite tulee osaksi työn tilaajan uusien työntekijöiden ja opiskelijoiden perehdyttämistä.

Opinnäytetyön kehittämistehtävänä oli luoda tuotos yhtenäistämään pienryhmäkodin työntekijöiden tietoperustaa kiintymyssuhteesta ja sen merkityksestä. Kehittämistehtävä oli osana pienryhmäkodin perehdytyskannetta, jonka tarkoituksena on tuoda tietoa toimintaympäristöön liittyvistä ajankohtaisista asioista ja toimintatavoista ja yhtenäistää nykyisten työntekijöiden tietoa ja toimintamalleja.

Teoreettinen viitekehys koostuu ajantasaisesta lastensuojelu- ja mielenterveyslaista sekä teoriatiedosta, joka käsittelee kiintymyssuhdemallit ja oireilun vaurioituneessa kiintymyssuhteessa. Lisäksi teoreettiseen viitekehykseen koottiin tietoa kiintymyssuhteesta lastensuojelussa, DDP-terapiasta sekä keskeisimmistä kiintymyssuhteeseen liittyvistä tutkimuksista.

Tämä opinnäytetyö noudattaa toiminnallisen opinnäytetyön kaavaa ja sen tekemisessä käytettiin hyödyksi laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisen tutkimusmenetelmän lisäksi opinnäytetyö toteutettiin juurruttamisen menetelmällä, joka mahdollisti jatkuvan vuorovaikutuksen työn tilaajan kanssa. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin avointa ryhmähaastattelua, jolla selvitettiin työn tilaajan toiveet ja ehdotukset tuotoksen sisällöstä. Haastattelussa käytettävien kehittämiskysymyksien avulla selvitettiin, minkälaisen liitteen työn tilaaja halusi kiintymyssuhteen merkityksestä ja mitä liitteen haluttiin sisältävän. Haastatteluaineisto analysoitiin induktiivisella eli aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tuotokseksi muodostui perehdytyskansion liite, jossa on esillä teoreettisen viitekehyksen sekä työn tilaajan toiveiden mukaiset aihe-alueet. Liitteestä jätettiin työn tilaajan toivomuksesta pois laki- ja tutkimusosuudet. Lisäksi liitteeseen kerättiin keskeisimmät asiat yhden sivun mittaiseksi tiivistelmäksi, joka on mahdollista tulostaa erilliseksi seinätauluksi. Tuotoksen sisältö muodostui selkeäksi ja ytimekkääksi tietopaketti kiintymyssuhteesta. Tuotoksen arviointi toteutettiin kyselylomakkeella, johon pyydettiin kehittämistoimintaan osallistuvilta osakkailta ja työntekijöiltä kokemuksia yhteistyöstä sekä palautetta tuotoksen sisällöstä ja sen hyödyntämisestä.

Tuotos laadittiin muotoon, jota työn tilaajan on mahdollista tulevaisuudessa päivittää. Tuotos tulee osaksi laajempaa perehdytyskannetta ja sen myötä perehdytyskannkeeseen on mahdollista kehittää uusia ideoita täydentäviksi liitteiksi.

Asiasanat: kiintymyssuhde, kiintymyssuhdemallit, DDP-terapia, lastensuojelu.

Nieminen, Noora and Rask, Siiri

The importance of the maternal bond in child welfare - an annex to the orientation file

Year	2017	Pages	62
------	------	-------	----

The aim of this thesis was to produce an annex to introduction file about the importance of maternal bond in child welfare for the subscriber of this thesis. The subscriber was a certain small children`s home. The purpose of this thesis was to develop and standardize subscriber`s employees` knowledge about the importance of maternal bond and meeting children with damaged maternal bond. The annex of the introduction file will be part of the orientation of new employees and students.

The development project of this thesis was to create a product to standardize small children`s home`s employees` knowledge about the maternal bond and its importance. The development project was part of the subscriber`s orientation project which purpose was to add information about the current issues and methods of the operating environment along with standardisation of current employee`s knowledge and operations models.

The theoretical framework consists of up-to-date child welfare law and mental health law and theoretical knowledge which covers maternal bond models and symptoms of damaged maternal bond. In addition to the theoretical framework, there was collected knowledge about maternal bond in child welfare, DDP therapy and the foremost studies relating to the maternal bond.

This thesis follows a pattern of a functional thesis and qualitative research method was utilized in it. In addition to the qualitative research method, the thesis was realized with dissemination method which enabled constant interaction with the subscriber of the thesis. The material collation method was open focus group interview by which was the subscriber`s wishes and proposals about the product`s content were determined. The development questions in the interview determined what sort of annex the subscriber wanted about maternal bond and what would the annex contain. The interview material was analysed with inductive also known as material-oriented content analysis.

The introduction`s file`s annex was formed into a product which discloses the topics in accordance with the theoretical framework and the subscriber`s wishes. The law and study parts were left out because of the subscriber`s wish. In addition, central issues were collected into a one-page long abstract which is possible to print as a wall chart. The content of the thesis was shaped into a clear and concise knowledge packet about maternal bond. The evaluation of the product was realized with a questionnaire, in which experiences of the cooperation and feedback about the product`s content were asked from the shareholders and employees` who participated in the development project.

The product was formulated into a form which is possible to be updated in the future by the subscriber of this thesis. The product will be part of the larger orientation project and it is possible to develop new ideas to additional annexes in the orientation project.

Keywords: maternal bond, maternal bond models, DDP therapy, child welfare.

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Kehittämisympäristö.....	8
2.1	Kehittämisympäristön kuvaus	8
2.2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet.....	8
3	Kehittämistoiminnan tietoperusta	8
3.1	Lainsäädännöllinen tausta	8
3.2	Lapsi ja lastensuojelu	12
3.3	Kiintymyssuhde ja sen merkitys	12
3.4	Kiintymyskäyttäytyminen	13
3.5	Turvallinen kiintymyssuhde	14
3.6	Turvaton kiintymyssuhde	15
3.7	Välttelevä kiintymyssuhde.....	15
3.8	Ristiriitainen kiintymyssuhde	16
3.9	Jäsentymätön kiintymyssuhde	16
3.10	Kontrolloiva tai muulla tavoin turvaton kiintymyssuhde	16
3.11	Oireilu vaurioituneessa kiintymyssuhteessa	17
3.12	Kiintymyssuhde lastensuojelussa	18
3.13	DDP-terapia	21
3.14	Tutkimukset.....	23
4	Kehittämistoiminnan menetelmät	24
4.1	Juuruttaminen kehitystoiminnan menetelmänä	24
4.2	Haastattelu tiedonkeruun menetelmänä.....	27
4.3	Tiedonkeruuaineiston litterointi ja sisällönanalyysi	28
4.4	Muutos kehittämistoiminnassa	30
5	Kehittämistoiminnan toteutus	31
5.1	Nykytilanteen kuvaus ja kehittämiskohteen valinta	31
5.2	Yhteenveto kehittämiskohteen tietoperustasta	32
5.3	Uuden toimintatavan rakentaminen	32
6	Uusi toimintatapa	34
6.1	Toimintatavan kuvaus	34
6.2	Toimintatavan juurruttaminen työyhteisöön.....	35
7	Kehittämistoiminnan arviointi	35
7.1	Muutosprosessin ja lopputuotoksen arviointi.....	35
7.2	Eettisyys ja luotettavuus kehittämistoiminnassa	36
8	Lopuksi	39
	Lähteet	41
	Kuviot..	44

Liitteet..... 45

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön aihe on kiintymyssuhteen merkitys lastensuojelussa. Kiintymyssuhde on lapsen ja hänen hoitajansa välinen tunneside, joka ylläpitää lapsen psyykkistä terveyttä. Lapsen kehittyminen häiriintyy, jos kiintymyssuhde on turvaton ja hänen tarpeisiinsa ei vastata. Turvallisen kiintymyssuhteen omaava lapsi kykenee säätelemään tunteitaan, luomaan tärkeitä ihmissuhteita ja luottamaan itseensä. (Becker-Weidman 2008, 42 - 44.) Turvattoman kiintymyssuhteen omaava lapsi käsittelee hoitajan torjuvaa käytöstä järjen kautta sivuuttaen tunteensa (Golding 2014, 57).

Opinnäytetyön tilaajana on eräs pienryhmäkoti, joka antoi ehdotuksia heille ajankohtaisista aiheista. Aiheeksi valittiin eniten mielenkiintoa ja ajatuksia herättävä aihe. Kiintymyssuhde heijastuu usein myös myöhempiin elämänvaiheisiin ja siksi se on aina ajankohtainen ja tulee esiin monissa hoitotyön ympäristöissä. Aihe rajattiin lastensuojelun piirissä oleviin alaikäisiin lapsiin pienryhmäkodin asiakaskunnan mukaan. Opinnäytetyön keskeisiksi käsitteiksi valittiin lapsi, lastensuojelu, kiintymyssuhde ja DDP-terapia. Kiintymyssuhteen käsitteisiin kuuluvat turvallinen, turvaton, välttelevä, ristiriitainen, jäsentymätön ja kontrolloiva kiintymyssuhde.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa työn tilaajalle perehdytyskansion liitteen muodossa tietopaketti kiintymyssuhteen merkityksestä lastensuojelussa. Tietopaketti tulee osaksi työn tilaajan laajempaa perehdytys-hanketta. Opinnäytetyön tarkoituksena oli työntekijöiden tiedon yhtenäistäminen, kehittäminen ja lisääminen kiintymyssuhteen merkityksestä lastensuojelun ympäristössä. Tiedon lisäämisen tavoitteena oli ymmärryksen ja osaamisen vahvistaminen vaurioituneen kiintymyssuhteen omaavan lapsen sekä heidän huoltajiensa kohtaamisessa. Opinnäytetyössä käytettiin hyödyksi työyhteisölle ajankohtaista DDP eli vuorovaikutteista kehitypsykoterapiaa.

Tässä opinnäytetyössä käytettiin juurruttamisen menetelmää, joka valittiin yhdessä työn tilaajan kanssa. Juurruttamisen menetelmä vaatii jatkuvaa vuorovaikutusta työn tilaajan ja opinnäytetyön tekijöiden välillä (Ahonen & Partamies 2012, 15 - 18). Juurruttamisen menetelmän lisäksi tässä opinnäytetyössä käytettiin laadullista tutkimusmenetelmää ja opinnäytetyö noudatti toiminnallisen opinnäytetyön kaavaa. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin avointa ryhmähaastattelua ja kehittämiskysymyksien avulla selvitettiin työn tilaajan toiveet ja ehdotukset tuotoksen sisällöstä ja muodosta. Haastatteluaineistot analysoitiin induktiivisella eli aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

2 Kehittämisympäristö

2.1 Kehittämisympäristön kuvaus

Tämän opinnäytetyön tilaajana on eräs pienryhmäkoti, joka on yksityinen lastensuojelun yritys. Pienryhmäkodilla on kaksi toimipistettä Uudellamaalla, jotka tarjoavat kodinomaista ympärivuorokautista lastensuojelun sijaishuollon palvelua lapsille ja nuorille, jotka tarvitsevat erityistä huolenpitoa. Lasten arjessa ovat tiiviisti mukana heidän vanhempansa ja tavoitteena on vahvistaa heidän välistä suhdettaan. Lasten hyvinvoinnin kannalta perhetyön lisäksi on tärkeää lasten ja vanhempien välinen kiintymyssuhde, jonka tukemiseen työn tilaaja osallistuu. Pienryhmäkodilla on terapeutin, kuntouttava ja tukeva työote lasten jokapäiväisessä arjessa. (Yhteistyökumppanin kotisivut 2017.)

Opinnäytetyön kehittämistehtävä määrittää tuotoksen avulla kehittämisen kohteen (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2009, 33). Tämän opinnäytetyön kehittämistehtävänä oli perehdytyskansioon liitettävä tuotos, jonka avulla yhtenäistettiin työntekijöiden tietoperustaa kiintymyssuhteen merkityksestä. Kehittämistehtävä oli osana pienryhmäkodin perehdytys-hanketta. Hankkeen tarkoituksena oli tuoda tietoa toimintaympäristöön liittyvistä ajankohtaisista asioista ja toimintatavoista uusille työntekijöille sekä yhtenäistää nykyisten työntekijöiden tietoa ja toimintamalleja.

2.2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa liite, joka tuli osaksi pienryhmäkodin perehdytyskansiota. Opinnäytetyö käsittelee kiintymyssuhteen merkitystä lastensuojelussa ja siinä käytettiin hyödyksi DDP- eli vuorovaikutteista kehitypsykoterapiaa, jonka koulutuksiin pienryhmäkodin työntekijät osallistuivat. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää ja yhtenäistää työntekijöiden tietoa kiintymyssuhteen merkityksestä lastensuojelussa ja työympäristössä. Tavoitteena oli tuottaa uuden tiedon avulla lisää ymmärrystä ja osaamista kohdata vaurioituneen kiintymyssuhteen omaava lapsi sekä hänen vanhempansa tai huoltajansa.

3 Kehittämistoiminnan tietoperusta

3.1 Lainsäädännöllinen tausta

Lastensuojelulain (417/2007) mukaan lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelulaissa (471/2007) lapsi määritetään alle 18-vuotiaaksi ja nuori 18-20-vuotiaaksi. Lastensuojelulain (417/2007) tarkoitus on turvata lapsen oikeudet ja ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista

ja hänen oikeuksiensa turvaamisesta on lapsen vanhemmilla tai huoltajilla. Viranomaisten tehtävä on tukea ja auttaa vanhempia ja huoltajia lapsen kasvattamisessa sekä tarvittaessa ohjata perhe lastensuojelun palveluihin. Lastensuojelulla tarkoitetaan lapsi- ja perhekoh- taista lastensuojelua järjestämällä avohuollon tukitoimia, kiireellisiä sijoituksia sekä huos- taanottoja. Huostaanottoon kuuluu myös sijais- ja jälkihuolto. Ehkäisevää lastensuojelua on lapsen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen sekä vanhemmuuden tukeminen sil- loin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakas. Ehkäisevää lastensuojelua järjestetään esimerkiksi neuvoloissa, päivähoitossa sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. (Lasten- suojelulaki 417/2007.)

Lastensuojelun keskeiset periaatteet ovat lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen, lap- sen ja perheen ongelmien ehkäiseminen sekä niihin puuttuminen riittävän ajoissa. Lastensuo- jelun tarvetta arvioitaessa on huomioitava, että se on lapsen edun mukaista ja ensisijaisesti on käytettävä avohuollon tukitoimia. Lapsen edun vaatiessa, sijaishuolto on järjestettävä vä- littömästi. Lapsella on oikeus saada tietoa häntä koskevista lastensuojelun asioista sekä oi- keus ilmaista mielipiteensä niihin liittyen oman ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Arvioita- essa lastensuojelun tarvetta on otettava huomioon lapsen tai nuoren mielipiteet ja toivomuk- set. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Kunnan tehtävä on huolehtia siitä, että lastensuojelun sisältö ja laajuus vastaavat niiden tar- vetta. Lastensuojelua on järjestettävä kaikkina vuorokauden aikoina ja sen on oltava laadul- taan sellaista, että se takaa lapsille ja perheille heidän tarvitsemansa avun ja tuen. Kunnan tai kuntien yhdessä on laadittava lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma heidän hyvinvoin- tinsa edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Lapselle, joka on lastensuojelun asiakkaana, tulee nimetä sosiaalityöntekijä, joka vastaa hänen asioistaan. So- siaalityöntekijän tehtävä on valvoa lapsen edun toteutumista ja hänellä on oltava käytettä- vissä tarvittavaa asiantuntemusta liittyen lapsen kasvuun ja kehitykseen, terveydenhuoltoon, oikeudelliseen ja muuhun lastensuojelutyöhön. Tätä varten kunnan on koottava lastensuoje- lun asiantuntijaryhmä sosiaalityöntekijän avuksi. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Avohuollon tukitoimiin on ryhdyttävä välittömästi, kun lastensuojelun tarve on todettu. Avo- huoltoa toteutetaan yhdessä lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. Tukitoimena voidaan järjestää myös laitoshuoltoa lyhytaikaisesti, joko lapselle yksin tai yh- dessä hänen hoidosta vastaavan henkilön kanssa. Sijoitus edellyttää lapsen huoltajan sekä 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumuksen. Lasta ei tule sijoittaa avohuollon tukitoimena toistu- vasti, ellei se ole lapsen edun kannalta välttämätöntä. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Sijaishuolto tarkoittaa huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai väliaikais määräyksellä si- joitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä muualla kuin kotona. Sijaishuolto voi olla

perhehoitoa, laitoshuoltoa tai muuta lapsen edunmukaista huoltoa. Laitoshuoltoa voidaan järjestää lastensuojelulaitoksissa, kuten lastenkodeissa ja koulukodeissa tai muissa niihin rinnastettavissa lastensuojelulaitoksissa. Lapsi voidaan sijoittaa myös huoltajansa luokse, jos lapsen kotiin palaaminen on odotettavissa kodin ulkopuolisesta sijoituksesta. Lapsen kiireellinen sijoitus on järjestettävä, mikäli hän on välittömässä vaarassa. Sijoitus voi kestää korkeintaan 30 päivää ja määräaika alkaa päätöksentekopäivästä. Kiireellistä sijoitusta voidaan jatkaa määräajan loputtua, jos aika ei ole riittävä tukitoimien kartoittamiseksi tai huostaanoton tarpeen selvittämiseksi. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Huostaanotto ja sijaishuolto on järjestettävä lapsen terveyden tai kehityksen ollessa vaarassa puutteellisen huolenpidon vuoksi tai jos lapsi itse vaarantaa niitä käyttäytymisellään. Huostaanotto voidaan järjestää vain, jos avohuollon tukitoimet eivät ole mahdollisia tai riittäviä ja sijaishuolto on lapsen edun mukaista. Huoltajan tai 12 vuotta täyttäneen lapsen vastustaessa huostaanottoa, asia menee hallinto-oikeuden päätettäväksi. Huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi lapsen olinpaikasta, huolenpidosta, kasvatuksesta, valvonnasta, sekä terveydenhuollosta päättää lapsen sosiaalihuollosta vastaava toimielin. Huostassa pito ja sijaishuolto ovat voimassa toistaiseksi niin kauan kuin niille on tarvetta tai kunnes lapsi täyttää 18 vuotta. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Löydettyäessä laitoshuollossa olevalta lapselta päihtymistarkoitukseen käytettäviä tai muiden turvallisuuden tai omaisuuden vahingoittamiseen tarkoitettuja aineita tai esineitä, on ne otettava laitoksen haltuun. Mikäli on perusteltu syy epäillä, että lapsella on hallussaan edellä mainittuja aineita tai esineitä, saadaan hänen käytössä olevat tilat sekä hänen omaisuutensa tarkastaa. Lapsen sekavan tai uhkaavan käytöksen perusteella voidaan lapsen rauhoittamiseksi pitää hänestä kiinni. Kiinnipitäminen on oltava lapsen tai muiden henkilöiden hengen, terveyden tai turvallisuuden kannalta välttämätöntä ja sen on oltava hoidollista sekä huollollista. Kiinnipitäminen on lopetettava heti, kun se ei ole enää välttämätöntä ja siitä on tehtävä kirjallinen selvitys. Lapsen liikkumisvapautta voidaan rajoittaa, kun se on lapsen edun mukaista ja lapsen huollon kannalta välttämätöntä. Rajoittamisen päätös voidaan tehdä, jos lapsi on vaarantanut vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttäytymisellään. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Sijaishuollossa olevalle lapselle on turvattava hänelle tärkeät ja jatkuvat turvalliset ihmissuhteet. Lapsella on oikeus yhteydenpitoon ja tapaamiseen perheensä sekä hänelle tärkeiden henkilöiden kanssa. Yhteydenpitoa voidaan kuitenkin rajoittaa tehtävällä päätöksellä, mikäli se on vaaraksi lapselle tai muille henkilöille. Lapselle on järjestettävä sijaishuollon päättymisen jälkeen jälkihuoltoa. Jälkihuollon järjestämisvelvollisuus päättyy, kun sijoituksesta on kulunut yli viisi vuotta tai kun nuori täyttää 21 vuotta. Jälkihuolto perustuu lapsen tarpeisiin tukien lasta ja hänen perhettään. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Mielenterveystyö on yksilön psyykkisen hyvinvoinnin, toimintakyvyn ja persoonallisuuden kasvun edistämistä. Mielenterveystyöllä tarkoitetaan myös mielenterveyshäiriöiden sekä mielisairauksien ehkäisemistä, parantamista ja lievittämistä. Mielenterveystyöhön kuuluvat mielen-terveyspalvelut ja elinolosuhteiden kehittäminen. Mielenterveyspalvelut ovat sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluja henkilöille, jotka kärsivät mielisairauksista tai mielenterveydenhäiriöistä. Elinolosuhteita tulee kehittää niin, että ne ennalta ehkäisevät mielenterveydenhäiriöiden syntymistä, edistävät mielenterveystyötä sekä tukevat mielenterveyspalveluiden järjestämistä. Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa mielenterveystyön suunnittelusta, ohjauksesta ja valvonnasta. (Mielenterveyslaki 1116/1990.)

Kunnan tehtävä on huolehtia mielenterveyspalveluiden järjestämisestä ja niiden sisällön sekä laajuuden on vastattava kunnan alueella esiintyvää tarvetta. Mielenterveyspalvelut on järjestettävä ensisijaisesti avopalveluina sekä tukien oma-aloitteista hakeutumista hoitoon ja itse-näistä suoriutumista. Mielenterveyspalveluiden on muodostettava toiminnallinen kokonaisuus. Mielisairautta tai mielenterveyshäiriötä potevalle henkilölle on järjestettävä hoidon ja palveluiden lisäksi myös mahdollisuus tarvitsemaansa lääkitykseen sekä tuki- ja palveluasumiseen. (Mielenterveyslaki 1116/1990.)

Alaikäinen voidaan määrätä tahdosta riippumatta hoitoon, mikäli hän mielenterveydenhäiriönsä vuoksi on sen tarpeessa ja hoitoon toimittamatta jättäminen pahentaisi sairautta tai vaarantaisi hänen tai muiden henkilöiden terveyttä tai turvallisuutta ja jos muut mielenterveyspalvelut eivät sovellu käytettäväksi. Alaikäisen hoito tulee toteuttaa erillään aikuisista. Potilaan tarvittaessa tahdosta riippumatonta hoitoa, tehdään tarkkailulähete, joka on lääkärin allekirjoittama lausunto. Sen täytyy sisältää perusteltu kannanotto tahdosta riippumattoman hoidon edellytysten täyttymisestä tutkimuksen perusteella. Edellytysten olemassaolon selvittämiseksi, henkilö voidaan ottaa sairaalaan tarkkailuun. Sairaalassa virkasuhteisen lääkärin on katsottava, että tahdosta riippumattoman hoidon edellytykset ovat todennäköisesti olemassa. Tarkkailuun otetusta henkilöstä on vastaavan lääkärin annettava kirjallinen tarkkailulausunto. Tarkkailussa pitämisestä on luovuttava heti, mikäli tarkkailun aikana ilmenee, että edellytyksiä hoitoon määrittämisestä ei ole. (Mielenterveyslaki 1116/1990.)

Tarkkailuun otetun mielipide on selvitettävä ennen hoitoon määrittämistä. Tarkkailuun otetun alaikäisen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavalle henkilölle on varattava mahdollisuus tulla kuulluksi joko suullisesti tai kirjallisesti. Päätöksen tahdosta riippumattomaan hoitoon määrittämisestä tekee ensisijaisesti sairaalan psykiatrisesta hoidosta vastaava ylilääkäri. Päätös tehdään tarkkailulähetteen, tarkkailulausunnon ja sairaskertomuksen perusteella viimeistään neljäntenä päivänä tarkkailuun ottamispäivän jälkeen. Päätöksen on sisällettävä perusteltu kannanotto tahdosta riippumattomaan hoitoon määrittämisen edellytysten olemassaolosta.

Tieto päätöksestä on annettava potilaalle viipymättä. Hallinto-oikeuden on vahvistettava päätös potilaan ollessa alaikäinen. (Mielenterveyslaki 1116/1990.)

Tahdosta riippumattomaan hoitoon määrätty henkilö voidaan pitää hoidossa enintään kolme kuukautta. Jos ennen ajan päättymistä näyttää siltä, että hoidon jatkaminen on välttämätöntä ja potilaan kanssa ei päästä asiasta yhteisymmärrykseen, potilaasta on annettava uusi tarkkailulausunto. Tarkkailulausunnolla selvitetään, ovatko hoitoon määräämisen edellytykset edelleen olemassa. Päätös hoidon jatkamisesta tai lopettamisesta on tehtävä ennen kuin hoito on kestänyt kolme kuukautta. Hoidon jatkumisesta tehdyn päätöksen jälkeen potilasta voidaan pitää hoidossa enintään kuusi kuukautta, jonka jälkeen on selvítettävä uudelleen hoitoon määräämisen edellytykset. Hoito on lopetettava heti, jos sen aikana käy ilmi, että edellytyksiä tahdosta riippumattomaan hoitoon määräämisestä ei ole. (Mielenterveyslaki 1116/1990.)

3.2 Lapsi ja lastensuojelu

Lastensuojelulaissa (417/2007) lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä. Lastensuojelu tarkoittaa tarvittavien tukitoimien järjestämistä lapsen ja perheen hyvinvoinnin ylläpitämiseksi sekä lapsen suotuisan kehittymisen edistämiseksi. Lastensuojelua on asiakassuunnitelman tekeminen, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoittaminen sekä huostaanotto, sijais- ja jälkihuolto (Lastensuojelulaki 417/2007).

3.3 Kiintymyssuhde ja sen merkitys

Kiintymyssuhde on kehittynyt varmistamaan yhteyden säilymisen hoitajan ja lapsen välillä, ja sitä kautta ylläpitämään lapsen psyykkistä terveyttä (Becker-Weidman 2008, 42 - 43). Kiintymys määritellään lapsen ja hänen tärkeimmäksi kokemansa henkilön väliseksi tunnesiteeksi. Lapsi luottaa turvallisimpana pitämäänsä henkilöön erityisesti uhkaavissa ja pelokkaissa tilanteissa ja yrittää kaikin keinoin pitää hoitajansa lähellä. Hoitajalla tarkoitetaan lasta hoivavaa henkilöä, jota kohtaan lapsi osoittaa kiintymyskäyttäytymisensä. Hoitaja ei aina tarkoita lapsen biologista vanhempaa. (Rusanen 2011, 27 - 29.)

Ensimmäisten elinpäivien aikana vastasyntynyt käyttää aistejaan tutkiessaan ympäristöä ja lähellänsä olevia henkilöitä. Vastasyntyneen kommunikointi koostuu ainoastaan itkusta ja kyvystä kiinnittää katse hetkellisesti. Hoitajan vastuu on vastata lapsen itkuun lohduttaen. Lapsen kasvaessa, noin kahden kuukauden iässä, hänelle kehittyy kyky käyttää sosiaalista hymyä etenkin henkilöiden kanssa, joilta hän saa myönteistä vuorovaikutusta. Lapsi osoittaa kiinnostusta myös vieraampia ihmisiä kohtaan silloin, kun he osoittavat mielenkiintoa häntä kohtaan.

Noin neljän kuukauden iässä lapsi viihtyy enemmän tuntemiensa henkilöiden kanssa ja osoittaa heille entistä helpommin sosiaalista hymyä. Vieraille lapsi puolestaan hymyilee entistä vaikeammin ja heidän on haastavampi lohduttaa itkevää lasta. Tämä on lapsen tapa ilmaista viihtyvänsä läheisimpänä pitamiensä henkilöiden kanssa. Viiden-kuuden kuukauden iässä lapsi ei vielä välttämättä näytä merkkejä eroahdistuksesta, mutta noin seitsemän kuukauden ikäisenä lapsi reagoi jo voimakkaasti joutuessaan eroon hoitajastaan eikä myöskään suostu tuntemattomien henkilöiden hoidettavaksi. Noin kymmenen kuukauden iässä lapsi oppii säätelämään itse välimatkaansa hoitajaan. Tilanteen ollessa rauhallinen, lapsi kykenee leikkimään huolettomasti yksin eikä välttämättä näytä kiinnittävänsä huomiota hoitajaansa. Vieraan henkilön tullessa lähelle tai hoitajan poistuessa huoneesta, lapsi osoittaa läheisyyden tarvetta hoitajaansa enemmän. Tällainen käyttäytyminen kertoo turvallisesta kiintymyssuhteesta lapsen ja hoitajan välillä. (Broberg, Almqvist & Tjus 2005, 121 - 123.)

Kiintymyssuhteen kehittyminen tapahtuu kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana. Näiden vuosien aikana on tärkeää, että hoitaja ja lapsi muodostavat erityisen emotionaalisen suhteen, jonka aikana lapsi alkaa ymmärtää, että hän on erillinen henkilö hoitajastaan ja ettei hän ole maailman keskipiste. Liian varhaiset tai pitkät erot lapselle tärkeästä henkilöstä vahingoittavat lapsen kehitystä. (Rusanen 2011, 17 - 26.) Kiintymyksen merkitys on lapselle tärkeää myös hänen älyllisen kehittymisen kannalta. Kehittyminen häiriintyy, mikäli kiintymyssuhde ei ole turvallinen. Kun lapsella on positiivinen suhde ympäristöönsä ja hänen tarpeisiinsa vastataan, kehittyy lapselle syy-seuraus-suhteen periaatteen mukainen ajatusmalli. (Becker-Weidman 2008, 43.) Lapsena ihmiselle muodostuu empatiakyky, mikäli hän on itse kokenut tulevansa kuulluksi ja ymmärretyksi (Sinkkonen & Pihlaja 1999, 13). Kiintymyssuhdeteoria käsittelee lapsen kehityksen vaurioitumista emotionaalisesti tärkeiden suhteiden kautta (Rusanen 2011, 17 - 26). Teoria kuvaa ja ymmärtää varhaislapsuudessa muodostuneiden ihmissuhteiden merkitystä lapsen myöhäisempään kehitykseen (Sinkkonen & Kalland 2001, 7).

3.4 Kiintymyskäyttäytyminen

Kiintymyskäyttäytyminen tarkoittaa lapsen vaativaa käyttäytymistä tilanteissa, jossa hän on joutunut eroon hoitajastaan ja tuntee olonsa turvattomaksi. Sen tarkoitus on ylläpitää ja säilyttää lapsen yhteys hoitajaansa sekä lisätä lapsen turvallisuuden tunnetta. (Becker-Weidman 2008, 38.) Kiintymyskäyttäytymistä on kahdenlaista, merkkikäyttäytyminen ja lähestymiskäyttäytyminen. Merkkikäyttäytymisen tarkoituksena on saada hoitaja palaamaan takaisin esimerkiksi huutamalla, itkemällä tai muilla eleillä. Lähestymiskäyttäytymisessä lapsi yrittää säilyttää läheisyyden hoitajaansa esimerkiksi seuraamalla tai takertumalla hoitajaansa. Käyttäytymisen herkkyyteen ja voimakkuuteen vaikuttavat lapsen fyysinen olotila sekä hoitajan suhtautuminen lapsen käytökseen, esimerkiksi hoitajan torjuva käytös sekä lapsen tarpeiden huomioiden lisäävät lapsen kiintymyskäyttäytymistä. (Rusanen 2011, 32.)

Lapsen kiintymiskäyttäytymisen vaihtelu eri aikoina kuuluu normaaliin ja terveeseen kehitykseen. Hoitajan tehtävänä on erottaa lapsen kiintymiskäyttäytymisen ilmenemismuodot sekä vastata lapsen tarpeisiin lapsen ehtojen mukaisesti. Läheisyyden tunteen kannalta on tärkeää, että hoitaja vastaa lapsen vaativan käyttäytymisen lisäksi myös lapsen ilon ja onnellisuuden osoituksiin. Aikuisille tutut tilanteet voivat olla lapselle vieraita ja pelottavia. Uusissa tilanteissa lapsi hakee turvaa luotettavimmasta aikuisesta ja ottaa etäisyyttä pelottavana pitämästään kohteesta. Tätä kutsutaan vetäytyväksi käyttäytymiseksi. Pelottavassa tilanteessa, jossa lapsi ei saa hoitajaltaan hakemaansa turvaa, hän ahdistuu. Toistuvasti tapahtuva torjunta vaurioittaa lapsen kiintymismallia, joka vaikuttaa myös myöhemmässä iässä. Lapsi luottaa hoitajaansa, kun hän saa toistuvasti pelottavissa tilanteissa riittävää lohdutusta. (Rusanen 2011, 32 - 33.)

3.5 Turvallinen kiintymyssuhde

Turvallinen kiintymyssuhde syntyy, kun hoitaja vastaa lapsen tarpeisiin vaaditulla tavalla. Ensimmäisen elinvuotensa aikana lapsi oppii kommunikoidaan hoitajan kanssa itkemällä. Lapsi käyttää erilaisia itkuja eri tarpeidensa ilmaisemiseen. Hoitajan tyydyttäessä lapsen tarpeen toistuvasti, lapsi ja hoitaja oppivat vuorovaikutukseen keskenään. Vuorovaikutuksen kautta lapselle kehittyy perusluottamus, jolloin hän oppii luottamaan maailman turvallisuuteen, tarpeidensa tyydyttämiseen sekä itseensä ja hoitajansa hyvyyteen. (Becker-Weidman 2008, 43 - 44.)

Vastasyntynyt on syntymästään asti riippuvainen hoivasta ja huolenpidosta. Riittävä hoiva kehittää vauvalle kyvyn säädellä tunteitaan. Riittämätön hoiva puolestaan kasvattaa vauvan hädäntunnetta ja estää tunteiden säätelyn kehittymisen. (Airas 2005, 14.) Turvallinen kiintymyssuhde luo lapselle kyvyn tasapainoiseen ja laajaan tunteiden ilmaisuun sekä antaa monipuoliset taidot toimia ongelmatilanteissa. Turvallisesti kiintyneet lapset ovat yleensä vähemmän aggressiivisia kuin turvattomasti kiintyneet. (Rusanen 2011, 64.) Turvallisen kiintymyssuhteen kautta lapsi oppii luomaan tärkeitä ihmissuhteita ja säätelemään tunteitaan sekä käsittelemään myös negatiivisia tunteita kuten pelkoa, ahdistusta ja pettymyksiä. Hoitajan ja vastasyntyneen välinen terve vuorovaikutus luo lapselle käsityksen siitä, että maailma on turvallinen paikka. Terve suhde kehittää lapsen itsetuntoa jo vauvaiästä lähtien ja lapsi oppii luottamaan itseensä ja muihin ihmisiin. (Becker-Weidman 2008, 43 - 44.)

Turvallisesti kiintynyt lapsi ottaa kontaktia hoitajaansa ja pystyy tukeutumaan häneen myös stressaavissa tilanteissa (Rusanen 2011, 62). Lapsi luottaa hoitajansa luomaan turvallisuuteen, jonka varassa uskaltaa lähteä tutkimaan ympäristöä. Lapsen joutuessa eroon hoitajastaan,

hän kokee ahdistusta, mutta rauhoittuu hoitajan palatessa. (Becker-Weidman 2008, 39.) Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi oppii luottamaan itseensä ja omiin kykyihinsä säilyttäen samalla luottamuksen hoitajaansa. Tilanteesta riippuen lapsi luottaa enemmän joko itseensä tai hoitajaansa. Tasapainon säilyminen itsenäistymisen ja riippuvuussuhteen välillä on tärkeää lapsen kehittymisen ja turvallisen kiintymyssuhteen kannalta. (Hughes 2015, 18.)

3.6 Turvaton kiintymyssuhde

Turvattomassa kiintymysmallissa lapsen kiintymystoiminta on häiriintynyt. Hoitaja ei vastaa lapsen tarpeisiin ja hätään johdonmukaisesti, jolloin lapsi pyrkii etsimään toisen tavan saada kontaktin hoitajaansa. (Rusanen 2011, 65.) Lapsi pyrkii säilyttämään läheisyyden torjuvaan hoitajaansa vähentämällä kiintymyskäyttäytymistä (Golding 2014, 57). Hän muuttaa käyttäytymisensä passiiviseksi ja syrjäänvetäytyväksi, sillä huomaa hoitajan paheksuvan hänen aikaisempaa käyttäytymistään. (Rusanen 2011, 65.) Lapsi oppii sivuuttamaan tunteensa ja käsittelemään hoitajan torjuvaa käytöstä tiedon kautta (Golding 2014, 57). Kiintymyssuhteen kehittyminen on yleensä hoitajasta riippuvaista, mutta sen kehittymiseen voi vaikuttaa monet muutkin asiat kuten lapsen keskisuus, vamma tai sairaus (Tamminen 2001, 245).

Turvaton kiintymyssuhde voi olla välttelevää, ristiriitaista tai jäsentymätöntä. Niiden lisäksi kiintymyssuhde voi olla kontrolloivaa tai muulla tavoin turvatonta (Rusanen 2011, 65 - 69).

3.7 Välttelevä kiintymyssuhde

Välttelevässä kiintymyssuhteessa lapsi ei luota hoitajaansa ja pyrkii siksi itsenäistymään liian varhain, vaikka hänen omat itsenäistymiskykynsä eivät kuitenkaan ole vielä kehittyneet. Välttelevän kiintymyssuhteen omaava lapsi vähättelee hoitajansa ja kiintymyssuhteen merkitystä. Lapsi ei toimi vastavuoroisesti eikä ilmaise tunteitaan, vaan pyrkii hallitsemaan tilannetta uhkailemalla ja pelottelemalla hoitajaansa. (Hughes 2015, 19.) Välttelevässä kiintymyssuhteessa kasvanut lapsi kokee itsensä arvottomaksi ja häneltä puuttuu itseluottamus. Hän ei tunne itseään rakastetuksi eikä hyväksi ja hän välttelee läheisyyttä. Hän ei usko saavuttavansa mitään, vaan uskoo muiden olevan torjuvia ja vihaisia häntä kohtaan. (Golding 2014, 57 - 58.)

Välttelevästi kiintynyt lapsi kehittää itselleen säätelysystemin korvatakseen turvallisen hoitajan. Pelottavissa tilanteissa lapsi ei ilmaise hätäänsä, vaikka kokee sen voimakkaammin kuin turvallisen kiintymyssuhteen omaava lapsi. Lapsi oppii rauhoittamaan itse itseään hädän hetkellä eikä turvaudu hoitajaansa edes stressitilanteissa. Hän etäännyy hoitajastaan emotionaalisesti, fyysisesti tai sekä emotionaalisesti että fyysisesti. Hän kokee joutuvansa selviytymään yksin hoitajan välinpitämättömyyden vuoksi, koska ei saa hoitajaltaan kaipaamaansa läheisyyttä eikä rauhoittelua silloin kun hän sitä eniten tarvitsee. Lapsi saa hoitajaltaan huomiota ainoastaan käyttäytyessään hoitajansa odottamalla tavalla. (Rusanen 2011, 65 - 66.)

3.8 Ristiriitainen kiintymyssuhde

Ristiriitainen kiintymyssuhde kehittyy, kun hoitaja vaihtelee tapaansa reagoida lapsen tarpeisiin. Hoitaja reagoi mahdollisesti vain lapsen voimakkaaseen tunneilmaisuun, jolloin lapsi oppii käyttäytymään liioitellusti saadakseen hoitajansa huomion. Kun lapsi saa tarvitsemansa huomion, hän voi aluksi takertua hoitajaansa, mutta hetken päästä haluta jo etäisyyttä. Lapsi kehittää hätätilanteita varten ylidramaattiset kommunikointikeinot, sillä saa huomiota hoitajaltaan vaihtelevasti. Kommunikointikeinoja ovat tunteiden liioittelu, hoitajan vastustaminen tai vetäytyvä käytös. Lapsi kuluttaa energiansa liioiteltuihin kommunikointikeinoihin, jolloin lapsen kyky leikkiä häiriintyy eikä lapsi kykene turvautumaan hoitajaansa. (Rusanen 2011, 67 - 68.)

Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa lapsi vähättelee itseluottamustaan ja kykyjään itsenäistyä, eivätkä nämä kehity, sillä hän takertuu ahdistuneesti hoitajaansa. Kun lapsi ei saa jatkuvasti kontaktia hoitajaansa, hän tuntee olonsa turvattomaksi ja ahdistuu. Lapsi ei koe oloaan hyväksi hoitajansa lähellä eikä kaukana hänestä, vaan hakee ja vastustaa läheisyyttä samanaikaisesti. (Hughes 2015, 19.) Ristiriitaisesti kiintyneet lapset ovat usein erittäin riippuvaisia hoitajastaan. He ovat haavoittuvaisia ja heillä on vaikeuksia itsenäistyä (Rusanen 2011, 68).

3.9 Jäsentymätön kiintymyssuhde

Jäsentymätön kiintymyssuhde muodostuu silloin, kun lapsi kokee hoitajansa samaan aikaan sekä pelottavaksi että turvalliseksi. Lapsi on joko psyykkisesti tai käytökseltään jäsentymätön ja epäjohdonmukainen. Hän kokee hoitajansa läheisyydessä pelokkuutta ja hämmennystä, mutta saattaa samanaikaisesti olla lojaali hoitajaansa kohtaan. Lapsi kokee hoitajansa vihaiseksi tai vetäytyväksi eikä hoitaja kykene siksi rauhoittamaan lasta. Lapsi ei pysty hallitsemaan pelkojaan tai turvattomuuden tunnettaan, sillä hänelle ei ole kehittynyt riittäviä keinoja tunteiden käsittelemiseen. Kiintymys voittaa usein pelon, jolloin lapsen itsenäistyminen voi olla vaikeaa, vaikka olosuhteet olisivatkin heikot. Jäsentymättömässä kiintymyssuhteessa lapsi tuntee turvattomuutta, mutta hänen on silti vaikea irrottautua hoitajastaan, sillä tuntee suurta lojaalisuutta häntä kohtaan. (Rusanen 2011, 68 - 69.)

3.10 Kontrolloiva tai muulla tavoin turvaton kiintymyssuhde

Kontrolloivasti turvattoman kiintymyssuhteen omaava lapsi käyttäytyy hoitajaansa kohtaan kontrolloivasti, vihamielisesti tai huomionhakuisesti. Tällöin hoitaja ja lapsi ovat vaihtaneet roolejaan. Kiintymyssuhde voi olla myös muilla tavoin turvaton, jolloin lapsi saattaa turvautua vieraaseen aikuiseen hoitajansa sijaan. (Rusanen 2011, 69.) Joillekin lapsille ei ole syntynyt

edellä mainittujen kiintymyssuhdemallien mukaista kiintymyssuhdetta kehenkään, johtuen toistuvista hylkäämiskokemuksista. Tätä kutsutaan reaktiiviseksi kiintymyssuhdehäiriöksi (RAD), jolloin kiintymystä ei voida arvioida turvalliseksi tai turvattomaksi. Reaktiivinen kiintymyssuhdehäiriö voidaan jakaa estottomaan tai estyneeseen muotoon. Estottomassa muodossa lapsen suhtautuminen tuntemattomiinkin ihmisiin on valikoimattoman sosiaalista, kun taas estyneessä muodossa lapsi vetäytyy pois kontaktien ulottumattomiin. (Sinkkonen 2004, 1868.)

3.11 Oireilu vaurioituneessa kiintymyssuhteessa

Terveen kiintymyksen takaamiseksi, lapsen on koettava läheisyys, ero ja jälleennäkeminen turvallisella tavalla. Lapsen kokiessa nämä tilanteet jatkuvasti puutteellisiksi ja pelottaviksi, hänelle muodostuu vaurioitunut kiintymyssuhde. Lapsi on esimerkiksi saattanut joutua laiminlyödyksi, pahoinpidellyksi, jätetyksi tai hylkäämisellä uhkailluksi. (Kalland 2001, 204.) Vaurioituneen kiintymyssuhteen lapsilla on yhtenäisiä piirteitä, vaikka heitä olisi kohdeltu eri tavoin. Yhteistä heillä on pitkään jatkunut kaltoinkohtelu, tunteiden säätelyn vaikeus, pettymyksiin sietämättömyys, impulsiivisuuden hallitsemattomuus ja perusluottamuksen puute. He eivät tunne itseään rakastetuiksi tai rakastettaviksi ja kokevat olevansa puutteellisia. Lapsi käyttäytyy sen mukaisesti, miten häntä on kohdeltu. Lapset, jotka ovat kokeneet laiminlyöntiä tunnetasolla, käyttäytyvät usein äärimmäisen tunteettomasti. Usein lapsi ei pysty tunnistamaan tunteiden syvempää merkitystä, vaan luokittelee ne ainoastaan hyväksi tai pahoiksi. (Becker-Weidman 2008, 48 - 49.)

Lapsen käsitys itsestään sekä muista on häiriintynyt ja hänen traumatisoitumisensa näkyy myöhäisemmässä käyttäytymisessä ja kehityksessä. Vaurioituneen kiintymyssuhteen kokenut lapsi kärsii yleensä myöhemmässä iässä ongelmista ihmissuhteissa, tunne-elämässä ja käyttäytymisensä kontrolloimisessa. Ongelmia voi olla myös kognitiivisella tasolla esimerkiksi kielen, ajattelun ja ajantajunnan hallitsemisessa. Lapsella voi olla keskittyminen - ja oppimishäiriöitä, sillä lapselta on puuttunut turvallisuuden tunne, jota keskittyminen ja oppiminen edellyttävät. Lapsen käsitys omasta kehostaan sekä motoriikan hallitseminen voivat olla myös häiriintyneitä. Lapsen leikkiminen voi poiketa teemoiltaan turvallisen kiintymyssuhteen omaavista lapsista. (Kalland 2001, 204 - 207.) Hoitamattomat kiintymyssuhdehäiriöt johtavat usein myöhemmässä vaiheessa persoonallisuushäiriöihin (Becker-Weidman 2008, 49).

Vaurioituneessa kiintymyssuhteessa lapsi ei luota, että hänen elämänsä ihmissuhteet olisivat pysyviä, vaan pelkää jatkuvasti joutuvansa hylätyksi. Lapsi pyrkii hallitsemaan hylkäämisiä aiheuttamalla itse erotilanteita esimerkiksi karkaamalla, jolloin hän saa tiedon siitä, huolehditaanko hänestä. Lapsen tarpeiden jäädessä huomiotta, on hän saattanut joutua huolehtimaan hoitajastaan. Tällöin vastuu perheen pärjäämisestä on jäänyt lapselle ja hän ei opi luotta-

maan aikuisiin, vaan kasvaa liian itsenäisesti. Lapsi käyttäytyy usein vierastamatta tuntemattomia ihmisiä ja saattaa esimerkiksi tarrautua heihin. Lapsi saattaa itkeä, kun vieras aikuinen poistuu hänen lähetyviltään eikä hän kykene tunnistamaan turvallisuuden eroa vieraan ihmisen ja hoitajansa välillä. Valikoimaton ystävällisyys ja sosiaalisuus ovat merkkejä lapsen kiintymyshäiriöstä. (Kalland 2001, 204 - 206.)

Ominaisia käyttäytymiseen liittyviä oireita vaurioituneen kiintymyssuhteen omaavalla lapsella ovat ylivalppaus ja aggressiivisuus, tottelemattomuus ja neuvottelukyvyyttömyys, itsetuhoisuus ja vahingoittava käytös, syömiseen liittyvät ongelmat sekä paikalleen jähmettyminen. (Kalland 2001, 206 - 207.) Pienillä lapsilla nähtäviä oireita kiintymyssuhteen häiriöstä ovat vähäinen reagointi itkemällä tai vaihtoehtoisesti jatkuva ulina. Lapsi saattaa reagoida kosketukseen puolustautumalla tai jäykistymällä häntä halattaessa. Muita oireita ovat katsekontaktin puuttuminen, välinpitämättömyys ihmisiin sekä hoitajien tunnistamattomuus. Lapsi ei myöskään vastaa aikuisen hymyyn itse hymyilemällä. Lapsen keho saattaa olla veltto tai hänen motoriset taidot, kuten ryömiminen ja istuminen, ovat viivästyneet. (Becker-Weidman 2008, 48.)

3.12 Kiintymyssuhde lastensuojelussa

Lapsen sijoituksen tavoitteena on turvata lapsen kehitys ja tarjota turvallinen kasvuympäristö. Parhaimmillaan sijoitus voi mahdollistaa lapselle turvallisen ja pysyvän kiintymyssuhteen. Turvallisen kiintymyssuhteen luominen lastensuojelussa on haastavaa, koska sijoitetuilla lapsilla on muita enemmän ongelmia tunne-elämässä, terveydessä ja koulumenestyksessä sekä heillä on enemmän käytöshäiriöitä muihin verrattuna. Sijoitetuilla lapsilla on yleensä jo ennestään kiintymyssuhdevaurio kasvuolosuhteidensa vuoksi. Turvattoman kiintymyssuhteen omaavalle lapselle huostaanotto on vaikeampaa kuin turvallisesti kiintyneelle, sillä hän ei kykene työstämään tapahtunutta. Turvallisesti kiintynyt lapsi reagoi yleensä myös voimakkaasti huostaanottoon, sillä se on epätyypillinen ja haastava kokemus lapsen elämässä. Lapsen sijoitus on yleensä välttämätön toimi lapsen kehityksen ja terveyden sekä mahdollisesti hengen turvaamiseksi, mutta se saattaa itse aiheuttaa vaurioita kiintymyssuhteessa. (Kalland 2011, 207 - 208.)

Kiintymyssuhteen merkitys lisääntyy, kun lapsi joutuu eroon ensisijaisesta hoitajastaan ja kasvaa sijaishuollossa. Varhaislapsuudessa lapsi on kokenut riittämätöntä vanhemmuutta ja ensisijaisen hoitajansa luota lähtemisen jälkeen mahdollisesti useita sijoituksia. Tällaiset kokemukset vaikuttavat lapsen varhaisiin kiintymyssuhteisiin sekä kykyyn muodostaa uusia kiintymyssuhteita. (Golding 2014, 38.) Lapsi tulisi sijoittaa mahdollisimman varhain, jos hänellä ei ole myönteisiä kokemuksia hyvästä hoivasta. Varhainen sijoitus sekä varhaiset hyvät kokemukset mahdollistavat myönteisten kokemusten synnyn ja sijoituksen onnistumisen. Varhaiset

hyvät kokemukset suojaavat lasta, vaikka useat katkokset ihmissuhteissa lisäävät vaurioitumisen riskiä. (Kalland 2001, 231.) Sijoituksen onnistumisen kannalta on tärkeää sijoitusten vähäinen lukumäärä. Onnistumiseen vaikuttaa myös esimerkiksi sijaisvanhempien kouluttaminen ja tukeminen. (Kalland 2011, 212.)

Kehittyäkseen lapsi tarvitsee aikuisen, joka antaa hänelle läheisyyttä, osoittaa kiinnostusta lapsen tunteita ja ajatuksia kohtaan sekä auttaa lasta pääsemään eteenpäin elämässään. Laitosympäristö tarjoaa yleensä turvallisemman vaihtoehdon kuin laiminlyövä hoitajan tarjoamat kodin olosuhteet, vaikka laitosolosuhteissa lapselle ei aina voida taata pysyviä kiintymyssuhteita. Perhekodit ja pienet lastenkodit ovat kuitenkin hyvä ratkaisu lapsille, joita ei voida voimakkaan psyykkisen oireilun takia sijoittaa perheisiin. Sijoituksen tulee aina olla lapsen edun mukaista ja sijoituspäätöksessä tulee aina ensisijaisesti pohtia lapsen näkökulmaa. (Kalland 2011, 210 - 216.)

Sijaishuollon tarkoitus on tarjota lapselle vakaa, turvallinen, hoivaava sekä kasvua ja kehitystä tukeva ympäristö. Sijoitetun lapsen edun mukaista on tärkeiden ihmissuhteiden ylläpitäminen ja lapselle tulee antaa mahdollisuus pitää yhteyttä ensisijaiseen hoitajaansa sekä mahdollisuus kiintyä sijaishuoltopaikkaan. Sijaishuoltopaikan tehtävänä on antaa lapsen työstää tapahtumia ja antaa tukea niiden käsittelyyn sekä tunteiden läpikäymiseen. (Hanhinen 2014, 41.) Tavoitteena on lapsen kasvun ja kehityksen edistäminen ja korjaavien kokemusten antaminen vaikeiden kokemusten tilalle. Sijaishuollossa lapsi saa mahdollisuuden sekä kehittyä että taantua. Lapsen kohtaaminen muodostuu kokonaisuudesta, jossa on mukana lapsen lisäksi hänen vanhempansa tai huoltajansa sekä sijaishuollon henkilökunta. (Taipale 1992, 369 - 370.) Henkilökunnan on tärkeää tutustua lapsen juuriin ja hänelle merkityksellisiin ihmisiin, jotta lapsen lähtökohtia voitaisiin ymmärtää. Lapsella on vanhemmastaan tai huoltajastaan jonkinlainen sisäistetty kuva, joka voi olla hajanainen tai ehjä. Sisäistetyt kuvat on otettava huomioon lapsen kohtaamisessa ja hänen kanssaan työskentelyssä, sillä ne ovat osa lapsen identiteettiä. (Häkkinen 1999, 104 - 105.)

Lapsen on usein vaikea käsittää hänelle tapahtuvia asioita ja siksi vaurioituneen lapsen kohtaamisessa on tärkeää kuunnella ja ymmärtää lasta sekä keskustella hänen kanssaan avoimesti vaikeistakin asioista. (Sinkkonen & Pihlaja 1999, 104 - 105.) Vuorovaikutus on tärkeä osa vaurioituneen lapsen kohtaamista. Sijaishuoltopaikan omahoitajan ja lapsen välinen vuorovaikutus on läheisempää kuin koko muun henkilökunnan kanssa. Lapsen käyttäytyminen ja kokemukset aikuisista muokkaantuvat henkilökunnan kanssa käytävän keskustelun ja yhteisen toiminnan kautta. Sijaishuollossa arkipäivä ja sen perustoimien hyödyntäminen ovat tärkeitä, sillä niiden kautta lapsella on mahdollisuus olla osana normaalia arkea. Näin lapselle syntyy luonteva suhde henkilökuntaan, sillä kotiolosuhteissa näitä toimintoja usein suorittavat lapsen vanhemmat tai huoltajat. (Taipale 1992, 369 - 370.)

Turvattomissa olosuhteissa kasvanut lapsi voi nähdä maailman usein pelottavana ja vääristyneenä. Hänen on vaikea luottaa aikuisiin, jolloin vuorovaikutussuhde hänen kanssaan on haastavaa luoda. Paljon eroja ja hylkäämisiä kokeneen lapsen on vaikeampaa hyötyä uudesta korvaavasta ympäristöstä kuin lapsen, jolla on ollut riittävän hyviä ja pitkiä ihmissuhteita. Joiltakin lapsilta puuttuu kyky ja valmius tavalliseen vuorovaikutussuhteeseen aikuisten kanssa ja lapsi saattaa toistaa aikaisemmin luomiaan vääristyneitä vuorovaikutussuhteita. Näiden lasten kanssa työskennellessä vaaditaan erityistä kärsivällisyyttä, johdonmukaisuutta, kunnioitusta ja paljon aikaa mahdollisen muutoksen saavuttamiseksi. Henkilökunnan on tärkeää muistaa, että lapsen vaurioitunut kehitys ja kasvu vaativat jatkuvaa työtä ja paljon aikaa korjaantuaan. (Häkkinen 1999, 108.)

Sijaishuollossa täytyy ottaa myös huomioon lasten keskinäinen vuorovaikutussuhde, joka voi vaikuttaa joko negatiivisesti tai positiivisesti lapsen kehitykseen. Parhaimmillaan lasten keskinäisestä suhteesta lapsen itsetunto kasvaa ja kokemus omista mahdollisuuksista realisoituu. Sijaishuollossa on tärkeää huomata lapsen myönteiset saavutukset ja antaa niistä positiivista palautetta. Kurinpito ja myönteinen palaute on muistettava pitää tasapainossa ja lapsen tulisi saada aikuisen huomiota muulloinkin kuin vain käyttäytymällä negatiivisesti. (Taipale 1992, 369 - 370.)

Turvattomasti kiintynyt lapsi kokee yleensä arkielämänsä turvattomaksi ja luottaa hätätilanteissa usein vain itseensä. Jotta lapsi voi oppia luottamaan aikuisiin, on ensin huolehdittava lapsen arkielämän järjestämisestä. Ulkoinen ympäristö voi vaikuttaa positiivisesti lapsen turvallisuuden tunteeseen ja hän alkaa luottaa itsensä lisäksi myös aikuisiin. Turvallisen ympäristön luomisessa on hyvä kiinnittää huomiota selkeään päiväohjelmaan ja rutiineihin, valintatilanteiden vähentämiseen, aikuisen läsnäoloon, onnistumiskokemusten luomiseen ja arjen enakoimiseen. (Hughes 2011, 211 - 217.)

Lapselle luotu selkeä päiväohjelma ja rutiini auttavat lasta pitämään tunteensa, ajatuksensa ja käyttäytymisensä tasapainossa, sillä liiallinen vapaa-aika lisää ahdistusta. Päiväohjelman olisi hyvä koostua lapsen kehitykselle tärkeistä asioista kuten vuorovaikutteisesta toiminnasta, kotiaskareista, leikistä ja yksin harrastetusta toiminnasta. Selkeä päiväohjelma lisää turvallisuuden tunnetta ja antaa lapselle mahdollisuuden kokea turvallinen ympäristö, johon hänellä ei ole aikaisemmin välttämättä ollut mahdollisuutta. Tutut rutiinit ja säännöllisesti toistuvat tapahtumat, kuten elokuva-illat, luovat lapselle tunteen siitä, että hän kuuluu osaksi jotakin. Tämä tukee lapsen kiintymyksen ja identiteetin kehittymistä. Turvattomuutta tunteva lapsi ahdistuu tilanteissa, joissa hän joutuu tekemään valinnan useamman vaihtoehdon väliltä. Lapsen on vaikea tehdä päätös ja hän hyppii eri vaihtoehtojen välillä, sillä hän ei kykene luottamaan omaan valintaansa. Valintatilanteiden vähentäminen ja valintatilanteissa

lapselle tarjottu apu päätöksentekoon auttavat lapselle tulevan ahdistuksen lievittämisessä. (Hughes 2011, 211 - 212.)

Lapsen joutuessa olemaan liikaa yksin, hänen tasapainonsa järkkyy ja hän ahdistuu. Tällöin hän voi kokea saavansa huomiota ainoastaan kielteisellä käytöksellä. Aikuisen läsnäolo arjessa luo lapselle turvallisuuden tunnetta. Aikuisen ei kuitenkaan tarvitse olla jatkuvasti vuorovaikutuksessa lapsen kanssa, vaan riittää kun hän on fyysisesti läsnä ja lähellä, ja lapsi on tietoinen läsnäolosta. Turvattomasti kiintynyt lapsi kokee usein negatiivisia tunteita kuten vihaa, pelkoa ja häpeää. On tärkeää, että lapsen käyttäytymisen taustalla olevat tunteet havaitaan ja selvitetään sekä niihin vastataan myönteisellä tunnesävyllä estäen kielteisten tunteiden vaikutuksien leviämistä muihin. (Hughes 2011, 212 - 216.)

Turvattomasti kiintynyt lapsi luottaa vain itseensä eikä siksi pyydä neuvoa, myönnä virheitään tai kerro vaikeuksistaan aikuiselle. Hän ei kykene korjaamaan virheitään tai oppimaan niistä, vaan toistaa samoja virheitä useasti. Kun lapselle luodaan selkeärakenteinen, tarkkavalvontainen ja rajoitetusti valintatilanteita tarjoava ympäristö, lapsen onnistumisen kokemukset lisääntyvät ja epäonnistumisien määrä vähenee. Tällainen ympäristö auttaa lasta vähentämään virheitään ja vähitellen hän alkaa oppia niistä. Turvattomasti kiintynyt lapsi kokee uudet asiat ja muutokset tasapainoa horjuttavana tekijänä. Hänen on vaikea suhtautua muutoksiin maltillisesti ja usein reagoi muutoksiin äärimmäisen voimakkailla tunteilla. Kiintymysvaurioisen lapsen kanssa arjen ennakoiminen on tärkeää, sillä hän kykenee sietämään vain vähän virikkeitä ja muutoksia. (Hughes 2011, 213 - 217.)

3.13 DDP-terapia

Terapia on hoitomuoto, jossa tarkastellaan ja hoidetaan henkilön psyykkisiä ongelmia käyttämällä psykologisia menetelmiä. Psykoterapiassa vaikeita asioita käsitellään keskustelun ja erilaisten harjoitteiden avulla (Psykoterapia 2016). Siinä tuetaan lapsen ymmärrystä ja arvostusta itsestään sekä annetaan keinoja vaikeiden tunteiden käsittelemiseen. Psykoterapiassa kehitetään ongelmanratkaisutaitoja vaikean tilanteen hallitsemiseksi. (Psykoterapeutit 2016.)

Psykoterapiaa on useita eri muotoja, jotka poikkeavat toisistaan teorian ja lähestymistapansa puolesta. Sen tehoavuuteen vaikuttavat käytetyt menetelmät sekä vuorovaikutuksen sujuvuus. Lait ja asetukset sekä ammattikäytännöt ja eettiset periaatteet ohjaavat psykoterapiaa, joka on mahdollista toteuttaa sekä lyhyt että pitkäkestoisena. Lyhytkestoisessa psykoterapiassa keskitytään enemmän ongelmien käsittelyyn ja pitkäkestoisessa persoonallisuuden työstämiseen. Psykoterapian eri muotoja ovat muun muassa kognitiivinen terapia, kognitiivinen käyttäytymisterapia, psykodynaaminen terapia sekä perhe- ja ryhmäterapiat. (Psykoterapia 2016.)

Tässä opinnäytetyössä keskitytään DDP-terapiaan eli vuorovaikutteiseen kehityspsykoterapiaan, joka on yksi perhepsykoterapian muoto. DDP-terapia on kliinisen psykologi Daniel Hughesin kehittämä terapiamuoto, joka tulee englannin kielen sanoista Dyadic Developmental Psychotherapy ja tarkoittaa kahdesta osasta muodostuvaa kehityksellistä psykoterapiaa. Se pohjautuu kiintymyssuhdeteoriaan ja perustuu kahden ihmisen väliseen kiintymyssuhteeseen. DDP-terapiaa käytetään hoitomenetelmänä kiintymyshäiriöisten lasten hoidossa. (Becker-Weidman & Shell 2008, 31- 58.) DDP-terapian keskeisenä menetelmänä on riippuvuussuhteen ylläpitäminen kaikkien osapuolten välillä. Kahden ihmisen välille rakennettu ja ylläpidetty virittäytynyt suhde ja siinä tapahtuva kommunikointi auttavat lapsen toipumisessa. Lapsen kyky säädellä yhä enemmän tunteitaan vahvistuu, kun hän pystyy ajattelemaan traumaattisia muistoja ja niiden herättämiä tunteita menemättä pois toltaan. DDP-terapiassa käytetään paljon sanatonta vuorovaikutusta ja sitä pidetään yleensä sanallista vuorovaikutusta tärkeämpänä. (Becker-Weidman 2008, 59 - 62.)

Vuorovaikutteisessa kehityspsykoterapiassa tuetaan lapsen tunnesidettä ja kiintymystä hoitajaan sekä vahvistetaan lapsen itseluottamusta. Terapiassa käsitellään menetyksiä, jotta ne eivät hallitsisi nykyisiä vuorovaikutussuhteita sekä pyritään vahvistamaan lapsen reaktioita ulkomaailman asettamiin vaatimuksiin ja muokkaamaan niitä asianmukaisiksi. (Becker-Weidman 2013, 8.) Lapsen varhain koettu trauma luo hänelle vääristyneitä ajatusmalleja itsestään, muista ihmisistä ja vanhemmista. Nämä ajatusmallit häiritsevät hänen normaalin kiintymyksen kehittymistä. Vuorovaikutteisessa kehityspsykoterapiassa kyseisiä ajatusmalleja käsitellään ja pyritään korjaamaan sekä luodaan turvallinen perusta lapselle kokemuksellisten menetelmien avulla. Menetelmissä on useita tärkeitä ulottuvuuksia, joita ovat esimerkiksi turvallisten kiintymyksen vaiheiden mallintaminen, lapsen häpeäntunteen vähentäminen sekä turvallinen, hoivaava, mutta hillitsevä fyysinen kontakti ja traumaan liittyvien tunteiden uudelleen kokeminen tavoitellen eheää kokemusta. Vuorovaikutteisessa psykoterapiassa yhdistetään empatiaa, hyväksyntää, uteliaisuutta, virittäytymistä ja leikkejä. Tärkeää on hyväksyä lapsen tunteet ja käyttäytymisen taustalla olevat syyt. Lapselle on annettava mahdollisuus kokea kiinnittymisen vaiheet kahden ensimmäisensä elinvuoden ajalta. (Becker-Weidman 2008, 37 - 62.)

DDP-terapia on tämän opinnäytetyön tilaajalle ajankohtaista, sillä koko heidän vakituinen henkilökuntansa osallistui DDP-terapia koulutuksiin. DDP-terapiaa voidaan käyttää tehokkaasti lastenkodeissa, ryhmäkodeissa ja vastaavissa paikoissa, joissa on useampi hoidettava. Työntekijöiden DDP-koulutus mahdollistaa terapian käytön lastenkodeissa ja sen myötä henkilökunta kykenee vaikuttamaan terapeuttisesti lapsen elämään. Pitkäaikaisessa sijoituksessa lasten ensisijaisina hoitajina voi toimia lastenkodissa olevat lasten omahoitajat. Perhekuntoutuksessa

laitoshoidohenkilökunta voi toimia lasten vanhempien tai huoltajien rinnalla. DDP-terapian tehokkuus lisääntyy mitä läheisemmin hoitohenkilökunta pystyy olemaan mukana terapian toteutumisessa ensisijaisen hoitajan roolissa. DDP-terapiassa lasta autetaan luomaan ja syventämään kiintymyssuhdetta aikuisiin, jotka hoitavat häntä arjessa. (Becker-Weidman 2013, 8 - 20.) Lapselle määrätty omahoitaja työskentelee hänen kanssaan muodostaen vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta muistuttavan suhteen. Tämä suhde mahdollistaa kiintymyssuhteiden muodostumisen lapsen ja henkilökunnan välille. Omahoitaja toimii lapsen vanhemman tai huoltajan kanssa yhteistyössä ja osallistuu terapiaan sekä huolehtii, että lapsella on hoitaja niin kotona, kuin sijaishuollossakin. (Clark 2008, 238.)

3.14 Tutkimukset

Kiintymyssuhteen syntymisestä on ollut useita erilaisia näkemyksiä, joista Freudin näkemys on vanhin (Silven & Kouvo 2010, 66). Silven ja Kouvo (2010, 66) kuvaavat Freudin tehneen oletuksen vauvan kiintyvän hoitajaansa, sillä tämä ravitsee lapsen. Tällöin lapsi yhdistää hoitajan läsnäolon tarpeensa tyydyttymiseen (Silven & Kouvo 2010, 66). Silvenin ja Kouvon (2010, 66) mukaan myöhemmin vuonna 1935 etologi Lorenz tutki sorsan poikasten leimautumista emoonsa ja havaitsi poikasten seuraavan emoaan, vaikka ne olisivat pystyneet hankkimaan ravintonsa itse. Silvenin ja Kouvon (2010, 66) mukaan Lorenz havaitsi myös poikasten leimautuvan kiinni mihin tahansa objektiin, joka käyttäytyi emon tavoin. Silven ja Kouvo (2010, 66) kuvaavat vuonna 1958 Harlowin tutkineen kiintymystä reesusapinoiden poikasten avulla ja havainneen emoistaan erotettujen poikasten valitsevan mieluummin pehmeän ja lämpöisen emonkorvikkeen, kuin imettävän rautalankaemon. Näiden tutkimusten myötä ravinnontarpeen tyydytyksen edelle nousi fyysisen läheisyyden tärkeys (Silven & Kouvo 2010, 66).

Kiintymyssuhdeteoria (attachment theory) on brittiläisen psykiatrin ja psykoanalyytikon John Bowlbyn luoma teoria, joka pohjautuu tutkimuksiin eläinten leimautumisesta (Sinkkonen & Kalland 2001, 7). Sinkkonen ja Kalland (2001,7) kuvaavat Bowlbyn huomanneen tutkimusten perusteella, että ihmisillä ja eläimillä on samankaltainen käyttäytymisjärjestelmä, jonka tarkoituksena on pitää hoitaja mahdollisimman lähellä. Brobergin, Almqvistin ja Tjusin (2005,117) mukaan Bowlby ryhtyi yhteistyöhön James ja Joyce Robertsonin kanssa, jotka tekivät tutkimusta Bowlbyn pyynnöstä sairaalassa tai lastenkodeissa olleista lapsista, jotka olivat erotettu vanhemmistaan tilapäisesti. Tutkimus kuvattiin ja filmeistä huomattiin 1-2 -vuotiaiden lasten reagoivan voimakkaasti joutuessaan eroon vanhemmistaan. Tutkimuksessa havaittiin lasten tarve olla kontaktissa tärkeimpinä pitämiinsä hoitajiin ja eroon joutuessaan suuttumuksen olevan terve merkki kiintymyksestä. Tämä tutkimus johti muutoksiin lastenkotien ja sairaaloiden käytännöissä. (Broberg ym. 2005, 117.)

Brobergin (2005, 124 - 125) mukaan Robertsonien kuvaamista filmeistä huomattiin myös 1-3 -vuotiaiden lasten käyttäytyvän luonteenomaisesti joutuessaan vuorokaudeksi eroon hoitajistaan. Lapset reagoivat aluksi itkemällä kovaäänisesti sekä samalla etsien hoitajaansa. Kun hoitaja ei palannut lapsen luokse muutaman tunnin kuluessa, lapsen itku muuttui hiljaisemmaksi nyhkyttämiseksi ja hoitajan etsiminen väheni. He käpertyivät nurkkaan hakien turvaa itselleen tutusta esineestä. Ollessaan erossa hoitajastaan lapset eivät halunneet lohtua vieraalta henkilöltä eikä suostuneet syömään. Lapsen kiintymysjärjestelmä kytkeytyi päälle, sillä lapsi koki tilanteen pelottavaksi, vaikei se aikuisten mielestä sitä ollut. Hoitajan ollessa pois pidempään, lapsi alkoi ottaa kontaktia vieraisiin aikuisiin, leikkimään vieraiden lasten kanssa ja syömään taas. Brobergin (2005, 124 - 125) mukaan Robertsonien filmien myötä havaittiin pitkään hoitajistaan erossa olleiden lasten irtautuvan hoitajistaan ja välttelevän katsekontaktia sekä syvien tunteiden ilmaisua heitä kohtaan.

Bowlbyn teorian ja omien havaintojensa pohjalta yhdysvaltalainen psykologi Mary Ainsworth kehitti kiintymyssuhteiden luokittelujärjestelmän. (Sinkkonen & Kalland 2001, 7). Sinkkosen (2004) mukaan Ainsworthin tekemien havaintojen pohjalta kehitettiin vieras tilanne -menetelmä (Strange Situation Procedure, SSP), jossa yksivuotias lapsi erotetaan hoitajastaan ja tämän jälkeen palautetaan takaisin hoitajalleen. Kiintymyssuhdetta arvioidaan lapsen käyttäytymisen perusteella erotilanteessa. Vieras tilanne -menetelmä on laajasti käytetty ja yleisimmin hyväksytty menetelmä kiintymyssuhteen tutkimisessa. (Sinkkonen 2004, 1867.) Vieras tilanne -menetelmässä lapsi ja hoitaja ovat vieraassa ympäristössä, jossa eri vaiheiden avulla tarkkaillaan lapsen reagointia tuntemattomaan aikuiseen ja hoitajansa poissaoloon. Menetelmän avulla Ainsworth havaitsi lapsen käyttäytymisen olevan yhteydessä hänen varhaisiin hoi-vakokemuksiinsa ja sen pohjalta Ainsworth loi eri malleja lapsen ja hoitajan välisestä kiintymyssuhteesta. Näitä malleja ovat turvallinen, välttelevä ja ristiriitainen kiintyminen. (Silven & Kouvo 2010, 74 - 76.) Brobergin ym. (2005, 131) mukaan Ainsworthin menetelmän pohjalta useat tutkijat havaitsivat, että joitakin lapsia ei voitu luokitella edellä mainittuihin malleihin, jolloin määriteltiin käsite jäsentymätön kiintyminen.

4 Kehittämistoiminnan menetelmät

4.1 Juurruttaminen kehitystoiminnan menetelmänä

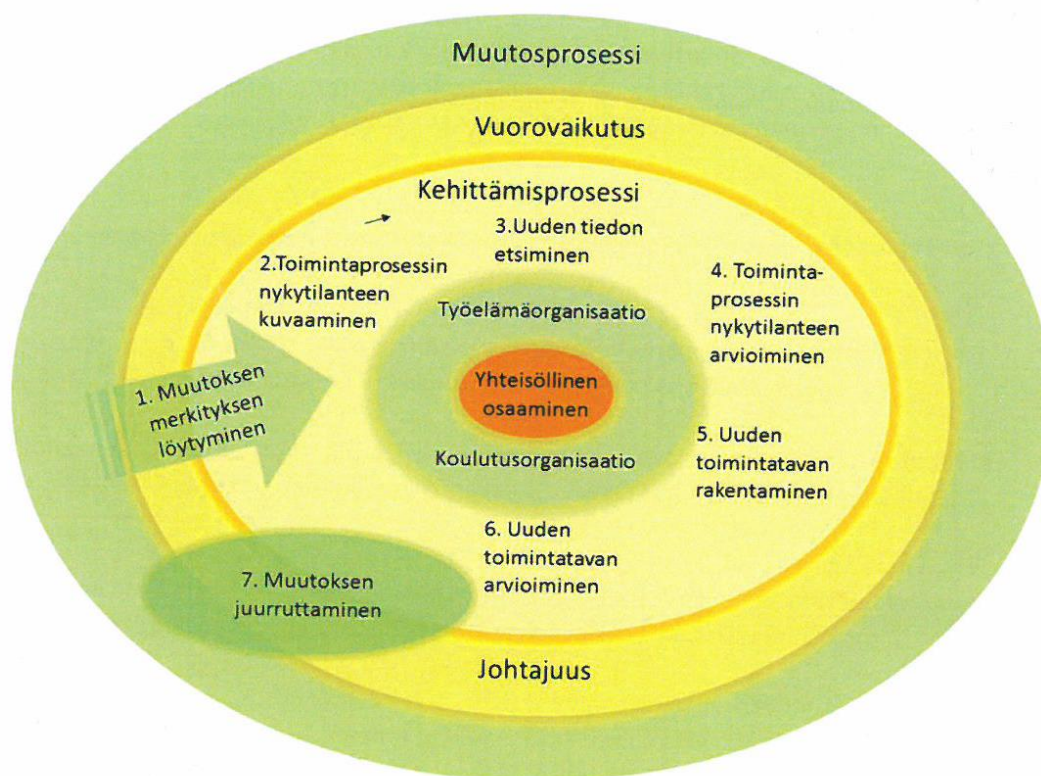
Opinnäytetyön menetelmäksi valittiin yhdessä työn tilaajan kanssa juurruttamisen menetelmä, sillä työn tilaaja toivoi olevansa osana opinnäytetyön toteutusta. Juurruttaminen on luotu nimenomaan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kehittämiseen (Kivisaari 2001). Juurruttamisen lähtökohta on Learning by Developing eli kehittämispohjainen oppiminen, jonka tarkoituksena on käytännön toiminnan kehittyminen (Partamies & Ahonen 2012, 16).

Juuruttamisen menetelmällä opinnäytetyön tekeminen tuo laajempaa ja syvempää näkökulmaa asioihin myös kehittämistyöhön osallistuvan työn tilaajan kannalta. Menetelmä vaatii jatkuvaa vuorovaikutusta ja yhteistyötä työn tilaajan ja opinnäytetyön tekijöiden välillä. Juuruttamisen menetelmässä niin opiskelijat kuin työyhteisön jäsenet pyrkivät katsomaan työyhteisön toimintamalleja uudesta näkökulmasta ja ymmärtämään niiden lähtökohdat, jotta niihin voitaisiin vaikuttaa. Juuruttamisessa oppijoina on opiskelijoiden lisäksi työelämän edustajat, sillä uuden tiedon tuottaminen tapahtuu eri osapuolten kesken vertaillen käytännön tietoa ja tuoden uutta tietoa käytäntöön. Juuruttamisen menetelmä on muutosprosessi, joka koostuu seitsemästä vaiheesta. Vuorovaikutus ja johtaminen ovat mukana jokaisessa juuruttamisen vaiheessa ja ne mahdollistavat kehittämisprosessin etenemisen ja muutoksen toteutumisen. (Ora-Hyytiäinen, Ahonen & Partamies 2012, 12 - 24.) Juuruttamisen vaiheet on esitetty kuviossa 1.

Ensimmäisessä juuruttamisen vaiheessa löydetään muutoksen merkitys ja kehittämisprosessi käynnistyy. Toisessa vaiheessa keskitytään työn tilaajan nykytilanteen kuvaamiseen. (Ora-Hyytiäinen ym. 2012, 25.) Tässä opinnäytetyössä käytettiin tiedonkeruumenetelmänä avointa ryhmähaastattelua, jonka avulla hiljainen tieto saatiin näkyväksi ja nykytilanne kuvattua työn tilaajan näkökulmasta. Kolmas vaihe on uuden tiedon etsiminen. Tämä vaihe muodostuu käsitteellisen tiedon etsimisestä, tunnistamisesta ja ymmärtämisestä kehittämisprosessissa. Käsitteellisen tiedon on oltava näyttöön perustuvaa ja mahdollisimman uutta. Uuden tiedon etsiminen voidaan toteuttaa yhdessä kaikkien kehittämisprosessiin osallistuvien kanssa. Yhteinen tiedonhakuprosessi edistää muutoksen juurtumista työyhteisöön. (Ora-Hyytiäinen ym. 2012, 25.)

Neljännessä vaiheessa nykytilannetta arvioidaan vertailemalla hiljaista tietoa käsitteelliseen tietoon. Nykytilanteen arvioimisella pyritään muutoksen tarpeen ymmärtämiseen työyhteisössä. Viidennessä vaiheessa rakennetaan uusi toimintatapa teoreettisen ja tutkitun tiedon pohjalta. Kuudennessa vaiheessa arvioidaan ja pohditaan uuden rakennetun toimintavan hyötyjä työyhteisölle. Hyötyä arvioidessa voidaan käyttää erilaisia auttavia kysymyksiä, joilla saadaan eri näkökulmia uudesta toimintatavasta. Seitsemäs eli viimeinen vaihe on muutoksen juuruttaminen työyhteisöön. Jatkuva vuorovaikutus sitouttaa työyhteisön henkilökunnan toimintatavan muutokseen. Uusi toimintatapa tuo esille uusia muutostarpeita, jotka täytyy ottaa huomioon. Työyhteisön tehtävä on tuoda esille kaikki uuden toimintatavan hyödyt työyhteisön toiminnan edistämisessä. Aina uusi toimintatapa ei juuru työyhteisöön mutta sen arvioiminen luo uusia muutoksen toteuttamistapoja. (Ora-Hyytiäinen ym. 2012, 25 - 26.)

Kuvio 1: Juurruttamisen vaiheet kehittämissöessissä (Ora-Hyytiäinen ym. 2012, 27)

Tässä opinnäytetyössä käytettiin juurruttamisen lisäksi laadullista tutkimusmenetelmää. Laadullisessa eli kvalitatiivisessa menetelmässä tutkitaan ihmisten kokemuksia, käsityksiä ja tulkintoja käsiteltävästä aiheesta. Menetelmän avulla kuvataan ihmisten näkemyksiä sekä muutoksia asenteissa. Kvalitatiivinen menetelmä sopii käytettäväksi, kun halutaan muokata aikaisempaa tai luoda kokonaan uusi toimintatapa vanhan tilalle. Menetelmän tavoite on tuoda esille aineistosta uusia toimintatapoja, samankaltaisuuksia tai eroja. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 49 - 50.) Laadullisen tutkimusmenetelmän lisäksi tämä opinnäytetyö noudatti toiminnallisen opinnäytetyön kaavaa. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotos on jokin konkreettinen tuote, jolla pyritään luomaan kokonaisilme ja siitä pystytään tunnistamaan tavoiteltu päämäärä. Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee käytännön toiminnan kehittämistä sekä ohjeistamista ja sillä on yleensä työn tilaaja. (Vilka & Airaksinen 2004, 9 - 51.) Tässä opinnäytetyössä luotiin työn tilaajalle konkreettisenä tuotteena liite perehdytyskansioon, joka mahdollisti työyhteisön yhtenäisen tietoperustan ja uuden toimintatavan muokkaantumisen työyhteisön näkökulman perusteella. Laadullinen menetelmä oli tämän opinnäytetyön vaiheissa mukana, sillä työn tilaajan ajatukset ja kokemukset olivat keskeisessä osassa opinnäytetyön etenemistä.

Kehittämiskysymyksinä tässä opinnäytetyössä ovat seuraavat:

1. Minkälaisen liitteen työn tilaaja haluaa kiintymyssuhteen merkityksestä lastensuojelussa?
2. Mitä liitteen halutaan sisältävän?

Tässä opinnäytetyössä kehittämistehtävänä oli tuotoksen eli perehdytyskansion liitteen tekeminen kiintymyssuhteen merkityksestä lastensuojelussa. Tuotos tehtiin yhteistyössä työn tilaajan kanssa. Valittujen kehittämiskysymysten avulla haluttiin selvittää työn tilaajan työryhmän mielipide tuotoksen sisällöstä ja sen muodosta.

4.2 Haastattelu tiedonkeruun menetelmänä

Tässä opinnäytetyössä aineisto kerättiin avoimella ryhmähaastattelulla. Avoin haastattelu valittiin tiedonkeruumenetelmäksi koska, sillä saadaan laajasti ja syvällisesti tietoa kehittämis-kohteesta sekä työn tilaajan näkemyksestä nykytilanteesta ja uuden toimintatavan muokaus-ehdotuksista. (Ojasalo ym. 2009, 95 - 97.) Ryhmähaastattelulla saadaan tietoa usealta henkilöltä samanaikaisesti, joten se on tehokas tapa kerätä aineistoa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 205 - 206). Avoimessa haastattelussa keskustellaan kehittämistehtävästä niin, että kaikki osapuolet osallistuvat siihen tasavertaisesti ja avoimesti. (Ojasalo ym. 2009, 95 - 97.) Avoimessa haastattelussa tulee esiin haastateltavan ajatukset, mielipiteet ja näkemykset aidoisti keskustelun lomassa (Hirsjärvi ym. 2008, 204).

Avoimessa haastattelussa kehittämistehtävä on määritelty ja siihen liittyvät kysymykset esitetään avoimesti, jolloin vastaukset eivät ole yksiselitteisiä. Haastattelu on vapaamuotoista eikä se ole sidoksissa suoriin kysymyksiin ja vastauksiin. Haastattelijan vastuulle jää keskustelun rajaaminen tarvittaessa sekä uusien kysymyksien luominen vastauksien perusteella. Avointa haastattelua käytettäessä osapuolet tapaavat useamman kerran. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 97.) Avoimessa haastattelussa osapuolten välinen luottamus ja yhteisymmärrys sekä haastateltavien motivoiminen ovat tärkeitä tuloksellisuuden kannalta. Haastattelijat suunnittelevat ja ohjaavat haastattelutilanteita, jotta saadaan oleellista aineistoa nykytilanteesta sekä uuden toimintatavan rakentamisesta. Haastattelijat huolehtivat myös haastattelupaikan rauhallisuudesta sekä nauhoittamiseen liittyvistä asioista. Nauhoittamiseen tarvitaan lupa kaikilta osapuolilta. Haastattelun nauhoittaminen mahdollistaa sen kuuntelemisen useampaan kertaan, jolloin voidaan saada esille useampia näkökulmia. Haastattelu saadaan myös raportoitua tarkasti, sillä tiedot eivät ole ainoastaan haastattelijan muistin varassa. (Ojasalo ym. 2009, 96 - 97.)

Tässä opinnäytetyössä otoksena oli koko työn tilaajan työryhmä, johon kuuluvat vakituiset työntekijät ja osakkaat. Tiedonantajat valittiin tietoisesti tarkoituksenmukaisella otannalla, sillä heillä on paljon asiantuntemusta kiintymyssuhteen merkityksestä sekä kehittämiskohteen

nykytilanteesta. Tarkoituksenmukainen otanta tarkoittaa tutkijan tietoisesti valitsevan tutkimukseen osallistujiksi sellaiset henkilöt, joilla on asiasta paljon kokemusta ja tietoa. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 85).

4.3 Tiedonkeruuaineiston litterointi ja sisällönanalyysi

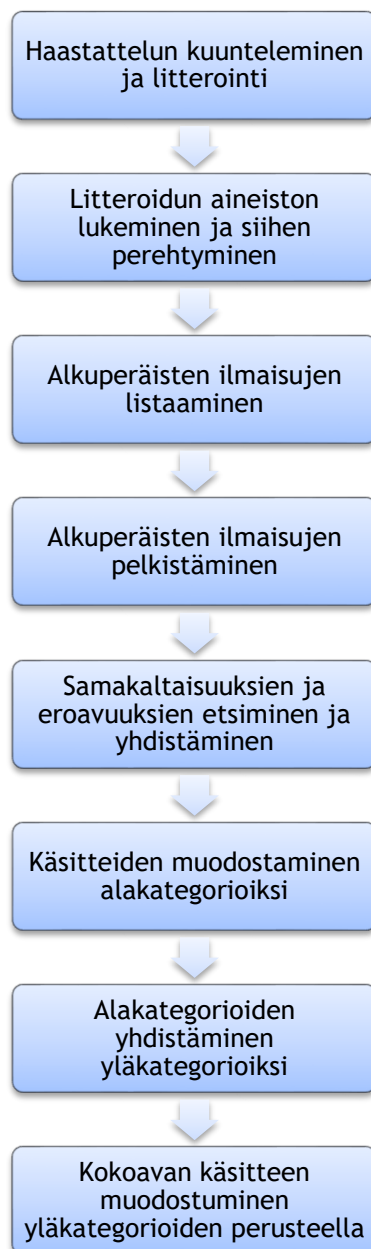
Aineiston analysoinnilla tarkoitetaan aineiston käsittelyä ja tulkitsemista. Aineiston keräämisen päämääränä on sen analysointi, tulkinta ja aineistosta tehtävät johtopäätökset. (Hirsjärvi ym. 2008, 216.) Analysointi aloitetaan litteroinnilla, jolla tarkoitetaan nauhoitetun haastatteluaaineiston kirjoittamista puhe- tai kirjakielellä tekstiksi. Aineisto kirjoitetaan puhtaaksi sanatarkasti, jos sanavalinnoilla on merkitystä opinnäytetyön aiheen kannalta. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 132.) Kirjalliseen muotoon saatettu materiaali voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti sisällönanalyysillä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103).

Tässä opinnäytetyössä aineiston analysoinnissa käytettiin sisällönanalyysiä. Se on kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä, jonka avulla kuvataan ja analysoidaan aineistoja sekä saavutetaan niiden merkitys ja sisältö (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 133 - 134). Sisällönanalyysillä saadaan tiivistetty ja yleinen kuvaus käsiteltävästä aiheesta, jolloin aineisto voidaan järjestää sellaiseen muotoon, että siitä saadaan tehtyä johtopäätöksiä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103). Sisällönanalyysi muodostuu eri vaiheista, jotka voivat esiintyä myös samanaikaisesti. Analyysin vaiheita ovat analyysiyksikön valinta, aineistoon tutustuminen, sen pelkistäminen, luokittelu ja tulkinta sekä luotettavuuden arviointi. (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 24.) Kvalitatiivisessa tutkimuksessa analysointia tapahtuu opinnäytetyön eri vaiheissa ja aineistoa kerätään sekä analysoidaan samanaikaisesti (Hirsjärvi ym. 2008, 218).

Sisällönanalyysimenetelmänä tässä opinnäytetyössä käytettiin aineistolähtöistä eli induktiivista sisällönanalyysiä. Induktiivista sisällönanalyysiä ohjaavat tutkimusongelma ja -aineisto. Tutkimusaineistosta luodaan teoreettinen kokonaisuus tulkinnan ja päättelyn avulla, niin että aikaisemmat teoriat ohjaa analyysia. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 135.) Induktiivinen sisällönanalyysi etenee kolmivaiheisesti pelkistämisen, ryhmittelyn ja teoreettisten käsitteiden luomisen mukaisesti. Pelkistämisessä eli redusoinnissa analysoitava aineisto pelkistetään jättäen tutkimukselle epäolennaiset asiat pois, joko tiivistämällä tai pilkkomalla tieto osiin. Pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä, jonka kysymyksien avulla aineistosta etsitään niitä kuvaavia ilmaisuja. Aloittaessa sisällönanalyysia tulee ensimmäisenä määrittää analyysiyksikkö, joka voi olla sana, lause tai ajatuskokonaisuus. Ryhmittelyssä eli klusteroinnissa aineistosta nostetut ilmaukset käydään läpi etsien aineistosta samankaltaisia ja eroavia käsitteitä. Samaa tarkoittavat asiat yhdistetään kategorioiksi ja nimetään niitä kuvaavalla käsitteellä. Aineisto tiivistyy, kun yksittäiset käsitteet sisällytetään yleisempiin kokonaisuuksiin.

Aineiston abstrahoinnissa eli käsitteellistämässä erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto ja sen perusteella muodostetaan johtopäätöksiä ja teoreettisia käsitteitä. Abstrahoinnissa luokituksia yhdistellään niin kauan kuin se on mahdollista aineiston sisällön näkökulmasta ja näin tutkimustehtävään saadaan vastaus käsitteitä yhdistelemällä. Analyysin kaikissa vaiheissa tutkija pyrkii ymmärtämään tutkittavien näkökulmia tutkimustehtävän kannalta ja sen merkitystä tutkittaville. (Tuomi & Sarajarvi 2009, 108 - 113.)

Tässä opinnäytetyössä sisällönanalyysi aloitettiin kuuntelemalla kerätty haastatteluaineisto useampaan kertaan läpi. Aineisto litteroitiin sanatarkasti puhekielelle ja luettiin useasti läpi siihen tarkasti perehtyen. Litteroituun aineistoon perehtymisen jälkeen tekstistä etsittiin alkuperäisiä ilmaisuja ja ne listattiin taulukoksi. Alkuperäiset ilmaisut pelkistettiin yksinkertaisempaan muotoon muutamaksi sanaksi, jonka jälkeen ilmaisut ryhmiteltiin etsien niistä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Samankaltaiset ilmaukset yhdistettiin alakategorioiksi ja niitä edelleen yhdistämällä muodostettiin yläkategorioita. Yläkategorioiden perusteella löydettiin kokoava käsite, joka tässä opinnäytetyössä on perehdytyskansio. Sisällönanalyysin eteneminen tässä opinnäytetyössä on esitetty kuviossa 2.

Kuvio 2: Induktiivisen sisällönanalyysin eteneminen (mukailtuna Tuomi & Sarajärvi 2009, 109)

4.4 Muutos kehittämistoiminnassa

Kehittämistoiminnassa tuotetaan jotakin uutta, joka voi parantaa tai sujuvoittaa arkista työtä. Muutos kehittämistoiminnassa lähtee työyhteisön tahdosta muuttaa jotakin toimintatapaa ja se vaatii koko työyhteisön sitoutumista. Parhaimmillaan muutos siirtyy toimintatavaksi käytäntöön. Muutos on työyhteisön jäsenien yhteinen prosessi, jossa luovutaan vanhasta ja omaksutaan uutta. Työyhteisön jäsenet motivoituvat eri tavalla ja muutos vaikuttaa jokaiseen yksilöön eri lailla. Motivoituneet ja kehittämistyöhön sitoutuneet työryhmän jäsenet edistävät

uuden toimintatavan onnistumista. Opiskelijoiden keräämän aineiston avulla työryhmä voi arvioida vanhaa toimintatapaa ja edistää uuden rakentamista. Yhteisessä kehittämisprosessissa hyvä vuorovaikutus on tärkeää, jotta työn tilaaja pysyy mukana kehittämistoiminnassa sekä pystyy näin sitoutumaan ja osallistumaan sen toteuttamiseen. (Ora-Hyytiäinen 2012, 30 - 32.) Tässä opinnäytetyössä kehittämistoiminnan muutos lähti työn tilaajan toiveesta tuottaa perehdytyskansion liite kiintymyssuhteen merkityksestä.

5 Kehittämistoiminnan toteutus

Juuruttamisen menetelmän mukaisesti kehittämistoimintaa lähdettiin toteuttamaan avoimella ryhmähaastattelulla, jossa haastateltavana oli työn tilaajan työryhmä. Ensimmäiseen haastatteluun osallistui pienryhmäkodin osakkaita ja heidän kanssaan keskusteltiin kehittämistoiminnan nykytilanteesta ja siitä mistä kiinnostus tuotoksen rakentamiseen lähti sekä siitä, miten työn tilaaja aikoo sitä hyödyntää. Toisessa haastattelussa oli mukana osakkaiden lisäksi vakinaisia työntekijöitä ja heidän kanssaan keskusteltiin perehdytysliitteen sisällöstä ja ulkomuodosta. Haastateltavat saivat esittää toiveita ja ideoita niihin liittyen. Perehdytyskansion liitteen suunnitteluun toivottiin mukaan mahdollisimman monta työryhmän jäsentä, jotta heidän näkökulmansa tulisi esille ja sen myötä liitteestä saataisiin heille sopiva työväline arkeen. Työn tilaajaan oltiin vuorovaikutuksessa kehittämistoiminnan edetessä.

5.1 Nykytilanteen kuvaus ja kehittämiskohteen valinta

Työn tilaajalle heräsi ajatus tiiviin tietopaketin luomisesta, kun heiltä kyseltiin kiinnostusta opinnäytetyön tilaamiselle. Työn tilaajalla on jo ennestään perehdytyskansio, mutta heiltä puuttui tietopaketti kiintymyssuhteen merkityksestä lastensuojelussa. Ajatuksena oli täydentää perehdytyskansiota lastensuojelutyöhön liittyvillä liitteillä. Työn tilaajalla oli toiveena saada liitteeseen teoriapohjaa kiintymyssuhteesta ja käytännön tietoa, mitä voitaisiin yhdistää arjentyöhön. Työn tilaajalta löytyy ennestään jo materiaaleja kiintymyssuhteesta, mutta liitteen toivottiin tiivistävän ydinasiat helpoksi paketiksi, josta työntekijät ja opiskelijat saavat kattavan ja tiiviin tietopohjan kiintymyssuhteesta.

Työn tilaaja kertoi kiinnostuksen kiintymyssuhde-aiheeseen nousseen esille työntekijöiden käymän DDP-terapiakoulutuksen ja siitä saadun hyödyn myötä. Työn tilaajan mukaan koko työryhmä on saanut koulutuksessa syvennettyä tietoaan kiintymyssuhteesta ja sen merkityksestä lapselle. Työryhmä koki tietopaketin olevan tarpeellinen DDP-koulutuksen lisäksi ja he toivoivat selkeää ja kompaktaa pakettia kiintymyssuhteesta erityisesti lastensuojelussa. Työn tilaajan mukaan kiintymyssuhde on jatkuvasti heillä puheenaiheena ja tärkeänä osana työtä, johon panostetaan perhetyön lisäksi. Työn tilaaja kertoi heille olevan tärkeää, että sijoitettu

lapsi saa mahdollisuuden kokea rakentavia ja korjaavia kiintymyssuhteita ja tämän tietopakettin myötä työryhmä sai konkreettisen apuvälineen työntekijöiden ja opiskelijoiden perehdyttämiseen.

5.2 Yhteenveto kehittämiskohteen tietoperustasta

Opinnäytetyön kehittämistoimintaa varten kerättiin runsaasti ajankohtaista teorian tietoa kiintymyssuhteesta, sen merkityksestä ja kiintymissuhdemalleista. Teorian tieto kerättiin hyödyntäen ajankohtaisia ja luotettavia kirja- ja internet-lähteitä. Tietoperusta koostuu ajantasaisista lastensuojelulaista (417/2007) ja mielenterveyslaista (1116/1990) sekä teorian tiedosta, joka käsittelee eri kiintymyssuhdemallit ja oireilun vaurioituneessa kiintymyssuhteessa. Lisäksi tietoperustaan koottiin tietoa kiintymyssuhteesta lastensuojelussa, DDP-terapiasta ja keskeisimmistä tutkimuksista.

Työn tilaajalle annettiin luettavaksi suunnitelma tietoperustasta ja kysyttiin heidän mielipiteitään siitä ja sen kattavuudesta liitettä ajatellen. Työryhmä kertoi olleensa tyytyväinen suunnitelmaan ja sen laajuuteen. Tietoperustaa täydennettiin kuitenkin vielä opinnäytetyön edetessä. Perehdytysliite luotiin tietoperustaan pohjalta ja työn tilaajan toiveesta valmiista perehdytysliitteestä jätettiin pois laki- ja tutkimusosuudet.

5.3 Uuden toimintatavan rakentaminen

Uutta toimintatapaa lähdettiin rakentamaan yhdessä työn tilaajan työryhmän kanssa. Työryhmälle kerrottiin opinnäytetyön tietoperustan sisällöstä pääpiirteittäin. Työryhmältä selvitettiin avoimen ryhmähaastattelun avulla näkökulmia perehdytysliitteen sisällöstä ja ulkomuodosta. Kehittämiskysymyksiä olivat: Minkälaisen liitteen työn tilaaja haluaa kiintymyssuhteen merkityksestä lastensuojelussa ja mitä liitteen halutaan sisältävän. Kehittämiskysymyksiä käytettiin apuna haastattelutilanteessa.

Haastattelussa työryhmä toivoi liitteen sisältävän tiiviisti tietoa kiintymyssuhteen määritelmästä, sen merkityksellisyydestä lastensuojelussa sekä mahdollisesti esimerkkejä toiminnan avuksi. Esille nousi myös toive DDP-terapiassa selittämisestä perehdytysliitteeseen, sillä se koettiin olevan tärkeä osa lapsen kohtaamisesta.

Tavallaan olis semmonen kompakti paketti, et mitä se tarkoittaa, miks se on merkityksellistä lastensuojelussa ottaa huomioon ja ja en tiiä onks siinä mahdollista saada jotain kikkakolmosii esimerkkei en tiiä.

Siis tälleen kun mä en ainakaan oo ollu siin DDP:ssä ni tietenki siitä ehkä joku sellanen tiivis -- lyhennelmä ja tiivis paketti ehkä joku esimerkki niinku, et mikä se sit on.

Työryhmä halusi liitteessä tulevan esiin, kuinka tärkeää kiintymyssuhteen merkitys on traumatisoituneiden lasten kanssa työskennellessä ja mitä asioita tulee huomioida kiintymyssuhde-työskentelyssä. Liitteessä toivottiin olevan tietoa eri kiintymyssuhdemallien vaikutuksesta lapsen myöhempien korvaavien kiintymyssuhteiden kannalta. Työryhmä painotti sitä, ettei korvaavan kiintymyssuhteen syntyminen ole yksiselitteistä, vaan aikaisemmat kiintymyssuhteet vaikuttavat lapsen korvaavien kokemusten saamiseen ja vastaanottamiseen. He toivat esille, ettei kiintymyssuhde-työ ole lyhytaikaista, vaan se on jatkuvasti mukana arjentyössä. Tämä haluttiin tulevan esille perehdytysliitteessä. Työryhmä halusi tuotokseen kiintymyssuhdemallien määritelmät, mutta kiintymyssuhdetutkimuksien ei nähty olevan merkityksellisiä liitteen kannalta, ellei jokin yksittäinen seikka nouse erityisen tärkeäksi.

Tietenki pitää ajatella, et sen merkitys, et miksi se on tärkeää ottaa huomioon näitten traumatisoituneitten lasten kanssa --.

-- Ei oo aina niin yksiselitteistä se, että me vaan tarjotaan niin lapsi ottaa vastaan ja saa sen korvaavan kokemuksen.

-- Et just se ei oo tavallaan semmost työtä jota tehdään nyt viis minuuttii tai tunti, et et nyt meil on kiintymyssuhde-työhetki, vaan et se on tavallaan se jo kaikki työ mitä me tehdään siel arjessa.

Toki jos siel tutkimuksis löytyy joku niinku yksittäinen seikka, et on havaittu, et tämmösel asial on hirveen suuri merkitys johonki asiaan niin toki sit semmoset merkitykselliset asiat.

Haastattelussa työryhmä toivoi liitteen olevan selkeä ja helppolukuinen tiivis paketti tekstimuodossa. Työryhmä odottaa juurruttamisen myötä tuotoksen tulevan yhdeksi arjen työvälineeksi etenkin uusien työntekijöiden ja sijaisten kohdalla. Heidän mielestään tuotos olisi hyödyllinen väline myös kertaamaan nykyisten työntekijöiden ja osakkaiden tietoa kiintymyssuhdeesta ja selkeyttämään kiintymyssuhde-tietoa osana perusarkea. Liitteessä haluttiin tulevan esille myös se, miten lapsen kiintymyssuhdemalli vaikuttaa työntekijöiden ja lapsen kohtaamiseen.

Mä jotenkin odotan, et täst tulee sellanen työväline meiän siihen arkeen nimenomaan uusien työntekijöitten ja keikkalaisten kohalla.

-- Ois semmonen tiivis paketti myös itelle minkä pystyy niinku antamaan ja kertomaan ja ehkä tankkaamaan tonne päähän itselle johonkin muistilokeroon.

Nii ehkä just se miten se vaikuttaa lapseen, et miten me kohdataan lapsi, kun me tiedetään, että sillä on se kiintymyssuhde, rikkinäinen kiintymyssuhde siel taustalla.

Haastattelussa työryhmälle nousi idea perehdytysliitteen lisäksi tehtävästä seinätaulusta, jossa lukisi tärkeimmät teoretiset tiedot DDP-terapiasta ja kiintymyssuhdeesta. Se toimisi muistutuksena ja ajatuksien herättelijänä. Tämä toteutettaisiin osana perehdytysliitettä niin, että sen loppuun kerätään tiivistetysti oleellimmat asiat ja työn tilaaja voi sen laittaa seinälleen

tauluksi. Työryhmä toivoi saavansa perehdytysliitteen paperiversiona, koska kokevat sen helpommin saatavilla olevaksi ja näin ollen luettavaksi aina tarpeen tullen. Yhdessä työryhmän kanssa sovittiin heidän saavan liitteen myös sähköisenä versiona, jotta se on mahdollista tulostaa jatkossa uudestaan.

Semmonenhan ois ihana sellanen seinätaulu, sitähan puhuttiin silloin koulutuksessakin, et pitäis saada joku semmonen niinku tuol meidän toimistossa mis lukis ihan niinku DDP:n semmoset perus ja kiintymyssuhde iha jotai semmosii, et sit ku näät, sä näät niit joka päivä ni sä muistat --.

Joo siis joo, jostain kansioist tulee sit luettuu kuitenkin helpommin kun koneelta hakee.

Voidaan me myös se niinku sähkösenä, et sit jos tarvii uudestaan tulostaa.

Perehdytyskansion liite ja muodostelma seinätaulusta rakentuivat teorian tiedon pohjalta työn tilaajan toivomusten mukaan. Teoriatietoon lisättiin haastatteluiden pohjalta lisää tietoa kiintymyssuhteeltaan vaurioituneen lapsen kohtaamisesta sijaishuollon näkökulmasta. Luonnos tuotoksesta lähetettiin sähköpostitse työn tilaajalle ja työryhmän jäsenille luettavaksi. Kaikilta osallistujilta pyydettiin palautetta ja muutosehdotuksia liitteen sisällöstä. Työn tilaajalle toimitettiin palautelomake täytettäväksi, johon osakkaat keräsivät työryhmän kokemuksia yhteistyöstä, tuotoksen sisällöstä sekä sen hyödyntämisestä.

6 Uusi toimintatapa

6.1 Toimintatavan kuvaus

Uudeksi toimintatavaksi muodostui perehdytyskansion liite, jossa on esillä työn tilaajan toiveiden mukaiset aihealueet. Liitteen sisältö muodostuu johdannosta, seitsemästä aihealueesta sekä seinätaulusta. Aihealueita ovat kiintymyssuhteen merkitys, kiintymyssuhde lastensuojelussa, kiintymyskäyttäytyminen, kiintymyssuhdemallit, oireilu vaurioituneessa kiintymyssuhteessa, DDP-terapia sekä traumatisoituneen lapsen kohtaaminen ja korjaavien kiintymyssuhteiden luominen sijaishuollossa. Kiintymyssuhdemallit-aihealue on jaettu turvalliseen kiintymyssuhteeseen, turvattomaan kiintymyssuhteeseen sekä turvattoman kiintymyssuhteen muotoihin, joita ovat välttelevä, ristiriitainen, jäsentymätön, kontrolloiva tai muulla tavoin turvaton kiintymyssuhde. Aihealueet on kuvattu selkeästi ja keskeisimmät asiat huomioiden. Näiden aihealueiden lisäksi liitteeseen kerättiin yhden sivun mittainen seinätaulu, johon on kuvattu lyhyesti turvallinen ja turvaton kiintymyssuhde, DDP-terapia sekä lapsen kohtaamiseen liittyviä huomioitavia asioita.

Tuotos tulee osaksi työn tilaajan perehdytys-hanketta. Tuotosta on tarkoitus käyttää nykyisten ja uusien työntekijöiden sekä sijaisten ja opiskelijoiden perehdyttämisessä. Uudella toimintatavalla on tarkoitus yhtenäistää työntekijöiden tietoperustaa ja käytännön toimintaa. Helpon saatavuuden ansiosta tuotos toimii myös aikaisemman tiedon mieleen palauttamisessa. Työn tilaaja sai tuotoksen sekä tulostettuna että sähköisenä versiona, jolloin sitä voidaan päivittää tarvittaessa.

6.2 Toimintatavan juurruttaminen työyhteisöön

Juuruttamisen menetelmällä tehty kehittämistoiminta on työn tilaajan näkökulmasta pitkäkestoista toimintaa. Uuden toimintatavan juurtuminen työyhteisöön ja uudenlaisen ammatillisen osaamisen muodostuminen ovat mahdollisia vain, jos uusi toimintatapa otetaan käyttöön koko työyhteisössä. Kehittämistoiminnassa rakentuva uusi tieto ja uusi osaaminen muuttavat työyhteisön jäsenten ajattelumallia ja sitä kautta heidän toimintaansa. (Ora-Hyytiäinen, Ahonen, Partamies, Makkonen & Pihkala 2012, 23 - 66.) Työryhmällä on mahdollisuus vaikuttaa kehittämistoiminnan ja muutoksen juurruttamiseen osaksi arjen käytäntöä, mutta toimintavan lopulliseen juurtumiseen tarvitaan koko työyhteisön jäsenten aktiivisuus ja innostuneisuus (Ikonen, Ora-Hyytiäinen & Ahonen 2008). Uuden toimintavan juurtumista työyhteisöön ei voida ennustaa, mutta sen arvioimisen myötä tulee esille uusia kehittämis ehdotuksia. Kehittämistoiminnalle on varattava aikaa ja resursseja, jotta työyhteisö pystyy juurruttamaan uuden toimintatavan osaksi päivittäistä työtään. (Ora-Hyytiäinen ym. 2012, 23 - 66.) Tässä opinnäytetyössä kehitetyn uuden toimintatavan juurtuminen näkyy työyhteisön käytännössä vasta tämän opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

7 Kehittämistoiminnan arviointi

7.1 Muutosprosessin ja lopputuotoksen arviointi

Työelämän ja koulutuksen välinen juurruttamisprosessi sekä työyhteisön muutosprosessi toteutuvat rinnakkain opiskelijoiden opinnäytetyön kanssa. Nämä prosessit muodostuvat omissa aikatauluissaan ja ovat erimittaisia, toteutuen kuitenkin osan aikaa rinnakkain. (Ora-Hyytiäinen 2012, 31.) Uusi toimintatapa perustuu käytännön tietoon sekä uusimpaan löydettyyn tutkimustietoon. Työryhmän jäsenten motivoituminen ja sitoutuminen yhteistyöhön on tärkeää työn onnistumisen kannalta. (Ahonen, Karhu, Kinnunen, Ora-Hyytiäinen & Soikkeli. 2007, 27-30.) Opiskeluvaiheessa osallistuminen kehittämistoimintaan edistää ammattialan kehittymistä sisältäpäin (Ora-Hyytiäinen 2012, 32). Osallistuminen kehittämistoimintaprosessiin, motivoituminen muutokseen sekä aktiivinen oppiminen lisäävät hoitajien voimaantumista (Elwyn & Hailley 2004, 371 - 374).

Vuorovaikutus työn tilaajan ja opinnäytetyön tekijöiden välillä sekä yhteistyökumppanuuden muodostuminen vaikuttavat kehittämistoiminnan onnistumiseen. Onnistuminen tiivistyy osapuolten väliseen luottamukseen ja kehittämissyhteistyöstä saatavaan molemminpuoliseen hyötyyn. Luottamus lisää motivoitumista yhteisen toimintatavan rakentamiseen. (Ora-Hyytiäinen 2012, 37 - 38.) Opiskelijat toteuttavat kehittämistoiminnan arviointia ja raportointia työyhteisöön opinnäytetyöprosessin ajan. (Ahonen, Karhu, Kinnunen, Ora-Hyytiäinen & Soikkeli. 2007, 27-30.) Kehittämistoiminnan hyödyn arviointi tuo näyttöä kehittämistyön tuloksista sekä uusia ideoita kehittämistyön jatkamiseksi. Työn tilaajan tehtävä on tuoda esille kehittämistoiminnan hyödyt ja vaikutukset. (Ora-Hyytiäinen 2012, 38 - 47.)

Työn tilaajalle lähetettiin täytettäväksi lomake, jossa pyydettiin palautetta opinnäytetyön hyödyntämisestä sekä yhteistyöstä. Palautteessa työryhmä toi esille liitteen tulevan käyttöön osaksi yrityksen perehdytysuunnitelmaa ja uusien työntekijöiden perehdytystä. Palautteessa tuli ilmi myös, että liitettä tullaan hyödyntämään kaikkien työntekijöiden muistin virkistämisenä kiintymyssuhteesta. Työryhmä kertoi liitteen selkeyttävän kiintymyssuhteen merkitystä lyhytaikaisille työntekijöille sekä tuovan varmuutta vakituisille työntekijöille. Työryhmä kuvaili yhteistyötä opinnäytetyöntekijöiden kanssa vähäiseksi, mutta riittäväksi tarvittavien tietojen saamiseksi opinnäytetyöhön liittyen. Palautteessa työryhmä toi esille opinnäytetyön tekijöiden perehtyneen aiheeseen syvällisesti ja käytännön kokemuksen kautta.

Perehdytyskansion liitteen luonnos annettiin työyhteisön kehittämistoimintaan osallistuvalla osakkaille ja työntekijöille luettavaksi ja arvioitavaksi sekä heitä pyydettiin antamaan mahdollisia muutosehdotuksia. Työryhmän mukaan kiintymyssuhde, sen merkitys ja kiintymyssuhdemallit on tuotu liitteessä hyvin ja selkeästi esille. DDP-terapia koettiin hyvin avatuksi, mutta itse DDP-käsite oli jäänyt työryhmälle epäselväksi. Muutosehdotuksina työryhmä toivoi DDP-käsitteen selkeämpää avaamista liitteeseen sekä seinätaulun muokkaamista käytännölläheisemmäksi. Muutosehdotuksien pohjalta liitettä muokattiin työelämänedustajien toiveiden mukaisesti vielä ennen lopullisen version palauttamista työyhteisöön.

Opinnäytetyön tavoitteena oli perehdytyskansion liitteen avulla tuoda lisää ymmärrystä kiintymyssuhteen merkityksestä työyhteisölle sekä osaamista kohdata kiintymyssuhteeltaan vaurioitunut lapsi. Tässä vaiheessa opinnäytetyön tavoitetta ei vielä voida arvioida, sillä tuotos ei ole vielä käytössä työyhteisössä. Tapaamisissa haastatteluiden ulkopuolella tulleiden palautteiden perusteella tavoite tullaan saavuttamaan perehdytysliitteen käyttöönoton myötä.

7.2 Eettisyys ja luotettavuus kehittämistoiminnassa

Opinnäytetyössä eettisyys tulee esille tehtäessä erilaisia valintoja ja ottamalla vastuun niistä. (Kuula 2011, 21.) Opinnäytetyössä noudatetaan eettisiä vaatimuksia ja hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvat yleisen huolellisuuden, rehellisyyden ja tarkkuuden noudattaminen jokaisessa työn vaiheessa. (Hirsjärvi ym. 2008, 23 - 24.) Eettisten kysymysten pohtiminen on tutkimusta tehdessä tärkeää. Eettisyyteen kuuluu tutkijan itsensä kehittäminen sekä oikeiden tutkimustehtävien- ja menetelmien valinta. (Vehviläinen-Julkunen 1998, 32.)

Ennen opinnäytetyön aloittamista työn tilaajan kanssa keskusteltiin heidän osallistumisensa laajuudesta, toteutukseen liittyvistä tapaamisista, työn etenemisestä sekä osapuolten sitoutumisesta opinnäytetyöhön. Työn tilaajan suostui yhteistyöhön vapaaehtoisesti ja opinnäytetyö tehtiin työn tilaajan ehdoilla. Tietoisuus, vapaaehtoisuus ja suostumus sekä kaikkien osapuolten yhteinen ymmärrys lisäävät opinnäytetyön eettisyyttä (Hirsjärvi ym. 2008, 25). Opinnäytetyön aihe valittiin yhdessä työn tilaajan kanssa sen ajankohtaisuuden sekä merkittävyytensä vuoksi. Aihe on merkittävä työn tilaajan jokapäiväisessä toiminnassa sekä yhteiskunnallisesti lastensuojelussa. Aiheen ajankohtaisuus, merkittävyys ja työn tilaajan vaikutus aiheen valintaan ovat eettisiä ratkaisuja (Hirsjärvi ym. 2008, 24 - 25).

Hoitotieteen tutkimusetikkaan kuuluu tutkimuslupien asianmukainen hankinta tutkimusorganisaatiolta sekä osallistuvien suostumus tutkimukseen. (Vehviläinen-Julkunen 1998, 28 - 33). Opinnäytetyön aluksi solmittiin opinnäytetyösopimus työn tekijöiden, työn ohjaajan sekä työn tilaajan kesken. Ennen tutkimustyön aloittamista haettiin tutkimuslupaa työn tilaajalta. Tutkimusluvan myöntämisen jälkeen työn tilaajalle lähetettiin saatekirje, jossa kerrottiin tutkimuksen luonne, eteneminen ja vapaaehtoisuus osallistumiseen. Saatekirjeessä pyydettiin kaikilta tutkimukseen halukkailta osallistujilta kirjallinen suostumus. Kirjallisen suostumuksen allekirjoittamalla osallistujat hyväksyivät myös haastatteluiden nauhoittamisen. Opinnäytetyötä tehdessä on säilytetty yksittäisten osallistujien anonymiteettisyys. Tutkimusta tehdessä on tärkeää pitää huolta osallistujien anonymiteetin säilyttämisestä, sillä raportissa on käytetty suoria lainauksia yksittäisiltä henkilöiltä. (Vehviläinen-Julkunen 1998, 31).

Opinnäytetyössä käytetään eettisesti luotettavia tiedonkeruu- ja arviointimenetelmiä ja ne määritellään tarkasti (Hirsjärvi ym. 2008, 24). Haastattelun tallentamiseen tulee pyytää eettisten periaatteiden mukaisesti kaikilta osallistujilta kirjallinen suostumus (Hirsjärvi ym. 2008, 25). Äänityslaitteen käytön ansiosta haastattelut voidaan kuunnella useampaan kertaan ja haastateltavien antamat tiedot eivät vääristy ja ne saadaan raportoitua sanatarkasti. Haastattelun kuunteleminen myöhemmin uudestaan saattaa tuoda esille uusia näkökulmia tai puheen sävyjä. Aineiston läpikäyminen useamman kerran lisää aiheen syvällisempää ymmärtämistä ja sitä kautta opinnäytetyön luotettavuutta. (Ojasalo ym. 2009, 96.) Tässä opinnäytetyössä ai-

neisto kerättiin avoimella ryhmähaastattelulla ja aineisto analysoitiin induktiivisella sisällönanalyysillä. Kasvotusten toteutetuissa haastatteluissa käytettiin äänityslaitetta ja osallistujilta pyydettiin siihen kirjallinen suostumus.

Kvalitatiivisen menetelmän luotettavuuden arviointi koostuu tutkimusaineiston keräämisen, aineiston analysoinnin ja raportoinnin luotettavuuden arvioinnista. Haastatteluaineiston luotettavuutta lisäävät haastateltavien vapaaehtoisuus ja heidän asiantuntemus käsiteltävästä aiheesta. Luotettavuutta lisää, kun haastatteluiden etenemisestä pidetään haastattelupäiväkirjaa. Päiväkirjan laatu on luotettavuuden kriteeri ja siinä asioiden tulisi tulla esille sellaisena kuin ne on havaittu. (Nieminen 1998, 216 - 217.) Tämän opinnäytetyön haastateltaviksi osallistui työn tilaajan työryhmä, jolla on opinnäytetyön aiheesta asiantuntemusta. Opinnäytetyöprosessin aikana pidettiin päiväkirjaa haastattelutilanteissa haastattelunauhojen tueksi sekä sisällönanalyysia tehdessä.

Keskinäinen vuorovaikutus työyhteisön ja opinnäytetyön tekijöiden välillä edellyttää luottamusta ja rehellisyyttä sekä kaikkien osapuolten sitoutumista yhteistyöhön. Vuorovaikutus on kaikkia arvostavaa, inhimillistä ja tasavertaista sekä ottaa huomioon kaikkien osallistujien mielipiteet. (Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta 2011, 6.) Eettiseen perustaan kuuluu oman ammatillisen osaamisen pitäminen ajan tasalla, oma kehittyminen työssä sekä työn ja sen käytäntöjen kehittyminen. (Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta 2011, 6.) Tässä opinnäytetyössä juurruttamisen menetelmän ansioista työn tilaajalla on ollut mahdollisuus vaikuttaa kehittämistoiminnan tietoperustaan ja perehdytysliitteen sisältöön. Työyhteisöllä on ollut mahdollisuus kehittää omaa ammatillisuuttaan sekä vaikuttaa työn toimintatapojen ajantasaisuuteen sekä käytännön kehittämiseen. Juurruttamisen menetelmän mukaisesti opinnäytetyön tekijät ja työn tilaaja ovat olleet jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Opiskelijoiden osallistuminen kehittämistoimintaan osana opintoja lisää ammattialan kehittymisen edistymistä (Ora-Hyytiäinen 2012, 32).

Luotettavuuden arvioinnin kriteerejä kvalitatiivisessa tutkimuksessa ovat uskottavuus eli credibility, siirrettävyys eli transferability, riippuvuus ja vahvistettavuus. Tulosten tarkka ja selkeä kuvaaminen lisäävät opinnäytetyön uskottavuutta. Opinnäytetyön kontekstin, työryhmän valinnan ja aineiston keruun kuvaus lisäävät opinnäytetyön siirrettävyyttä. Tämä mahdollistaa prosessin seuraamisen muiden osalta. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2009, 160.) Tämän opinnäytetyön tulokset, konteksti, työryhmän valinta sekä aineistonkeruu on kuvattu selkeästi, tarkasti ja todenmukaisesti. Myös opinnäytetyön vaiheet ja menetelmät on kuvattu monipuolisesti ja selkeästi.

Huolelliseen tutkimuksen tekoon kuuluvat kirjallisuuden harkittu valinta ja sen huolellinen tulkinta sekä tarkka lähdeviitteiden merkitseminen. Oman tuotoksen ja muualta lainattujen

aineistojen erottaminen lähdemerkinnöillä on osa huolellisuutta. (Hirsjärvi ym. 2008, 332 - 333.) Hyvään tieteelliseen käytäntöön ei kuulu aineistojen luvaton lainaaminen eli plagiointi, jota on toisen tekstin esittäminen omaksi (Kuula 2011, 36 - 37.) Opinnäytetyöhön valittiin luotettavia ja aiheen kannalta merkittäviä kotimaisia sekä kansainvälisiä lähteitä ja aineiston valinnassa käytettiin lähdekritiikkiä. Lähteistä lainatut aineistot merkittiin asianmukaisesti lähdemerkinnöin eikä aineistoja plagioitu. Opinnäytetyön tekijöiden omat tuotokset erotettiin lähteistä selkeästi.

Opinnäytetyön tekijöitä oli kaksi, mikä on mahdollistanut laajan perehtymisen aiheeseen. Useamman tekijän yhtä suuri kiinnostus ja syventyminen työhön sekä eri näkemysten yhdistäminen ovat tuoneet opinnäytetyöhön useampia näkökulmia ja laajempaa näkemystä aiheesta. Useamman henkilön suorittama sisällönanalyysin luokitteluvaihe lisää opinnäytetyön luotettavuutta (Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001, 37).

8 Lopuksi

Opinnäytetyö oli mielenkiintoinen ja opettavainen, mutta haastava prosessi. Aluksi prosessi tuntui haasteelliselta ja sen sisältämiä osa-alueita oli vaikea ymmärtää. Prosessin edetessä osa-alueet hahmottuivat, ja opinnäytetyötä oli selkeämpi työstää. Opinnäytetyön tekeminen yhtäjaksoisesti ei onnistunut opinnäytetyön tekijöiden elämäntilanteiden vuoksi, ja muutama isompi tauko viivästytti prosessin kulkua. Lisäksi haasteena työn edetessä oli aikataulujen sovittaminen niin opinnäytetyön tekijöiden kuin työn tilaajankin kanssa. Opinnäytetyön teoreettisen osuuden kokoamiseen ja tiedonkeruuseen kului paljon aikaa. Perehdytysliitteen kokoaminen toteutui kerätyn teorian pohjalta muodostaen tiiviin ja helppolukuisen tietopakettin. Ennen työn luovuttamista työyhteisöön työn tilaajan kanssa sovittiin perehdytysliitteen mahdollisesta päivittämisestä sekä sen päivittäjät työyhteisössä. Päivittäjiksi valittiin molempien toimipisteiden yksikönjohtajat.

Opinnäytetyötä tehdessä tapaamisia työyhteisön kanssa oli niukasti aikataulullisista syistä. Tapaamisten lisäksi työelämän edustajan kanssa oltiin vuorovaikutuksessa puhelimitse ja sähköpostitse. Tällöin työelämän edustajalle on jäänyt vastuu tiedon siirtymisestä eteenpäin muille työntekijöille. Opinnäytetyöntekijöiden toiveena olisi ollut enemmän tapaamiskertoja työyhteisön kanssa, mutta opinnäytetyön valmistumisen kannalta ja aikataulullisista syistä tapaamiset jäivät vähäisiksi. Juurruttamisen kannalta opinnäytetyön aikataulu jäi todella lyhyeksi, joten uuden toimintatavan juurtuminen jää työn tilaajan vastuulle.

Opinnäytetyön aihe oli opettavainen ja se on tuonut paljon eväitä sairaanhoitajan ammattiin sekä uusia näkökulmia etenkin psykiatrisen hoitotyön toteuttamiseen. Aihe on tuonut myös

syvempää ymmärrystä hoitotyössä kohdattaviin asiakkaisiin ja heidän käyttäytymiseensä. Lasten kanssa työskentelemiseen aihe on tuonut lisää osaamista ja ymmärrystä sekä rohkeutta kohdata lapsi omana itsenään.

Lähteet

- Ahonen, O., Karhu, J., Kinnunen, R., Ora-hyytiäinen, E. & Soikkeli, T. 2007. Kirjaamisen kehittäminen sairaanhoitajan ja opiskelijan yhteistyönä. *Sairaanhoitaja* 1/2007, 27 - 30.
- Ahonen, O., Makkonen, A., Pihkala., L. 2012. Esimerkki perusterveydenhuollon organisaation ja ammattikorkeakoulun välisestä hoitotyön kirjaamisen kehittämishankkeesta. Teoksessa Ora-Hyytiäinen, E., Ahonen, O. & Partamies, S. 2012. *Hoitotyön kehittäminen juurruttamalla*. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Airas, C. 2005. Lapsuuden normaali kehitys syntymästä taaperoiikään. Teoksessa Brummer, M. & Enckell, H. *Lasten ja nuorten psykoterapia*. Juva: WSOY.
- Becker-Weidman, A. 2008. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia: teoria. Teoksessa Becker-Weidman, A. & Shell, D. *Auta lasta kiintymään. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia traumaperäisen kiintymyshäiriön hoidossa*. Suom. L. Ritanen. Tampere: PT-kustannus.
- Becker-Weidman, A. 2013. DDP-Aapinen. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia pähkinänkuoressa. Suom. A. Hara. & L. Ritanen. Tampere: PT-kustannus.
- Becker-Weidman, A. & Shell, D. 2008. *Auta lasta kiintymään. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia traumaperäisen kiintymyshäiriön hoidossa*. Suom. L. Ritanen. Tampere: PT-kustannus.
- Broberg, A., Almqvist, K. & Tjus, T. 2005. *Kliininen lapsipsykologia*. Suom. R. Bergroth. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Clark, G. 2008. Vuorovaikutteisen kehityspsykoterapian käyttö ryhmäkodissa. Teoksessa Becker-Weidman, A. & Shell, D. *Auta lasta kiintymään. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia traumaperäisen kiintymyshäiriön hoidossa*. Suom. L. Ritanen. Tampere: PT-kustannus.
- Elwyn, G. & Hailey, S. 2004. Can we smell the organizational coffee? The gap between the theory and practice of "learning practices". *Journal of Evaluation in Clinical Practise*. 10,3. Viitattu 18.1.2017 <http://web.a.ebscohost.com/nelli.lau-rea.fi/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=1dba8fda-9a6c-4df2-9fdb-d88244a26ad0%40sessionmgr4007&vid=5&hid=4106>
- Golding, K. 2014. *Hoitava kiintymys - terapeuttinen vanhemmuus. DDP-käsikirja*. Suom. E. Lätti. Tampere: PT-kustannus.
- Hanhinen, M. 2014. *Perhehoidosta laitokseen - Perhesijoituksen katkeamisen syitä*. Tampereen yliopisto. Pro Gradu. Viitattu 6.9.2016 <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/95822/GRADU-1403695588.pdf?sequence=1>
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. *Tutki ja kirjoita*. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Hughes, D. 2015. *Kiintymyskeskeinen perheterapia - vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia. DDP-työkirja*. Suom. N. Palmgren & L. Ritanen. Tampere: PT-kustannus.
- Hughes, D. 2011. *Kiintymyskeskeinen vanhemmuus - toimivuutta kasvatukseen*. Suom. L. Ritanen. Tampere: PT-kustannus.
- Häkkinen, P. 1999. *Lasta suojaavat yhteisöt*. Teoksessa Sinkkonen, J. & Pihlaja, P. *Ulos umpikujasta - miten auttaa tunnehäiriöistä lasta*. Porvoo: WSOY.
- Ikonen, H., Ora-Hyytiäinen, E. & Ahonen, O. 2008. *Kehittämistyötä kumppanuudessa. Ammattikorkeakoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen tutkimuspäivät 8-9.10.2008*. Seinäjoki, Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Viitattu 18.1.2017. <http://www.seamk.fi/loa-der.aspx?id=911313d4-0789-4719-8f74-546477c71e18>

- Kalland, M. 2001. Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: Soveltaminen erityistilanteissa. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY.
- Kalland, M. 2011. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja sioitettu lapsi. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOY.
- Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2009. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Kivisaari, S. 2001. Kokemuksia vuorovaikutuksesta kehittämistyössä. Juurruttaminen kokeiluna. VTT, Teknologian tutkimuksen ryhmä. Espoo: VTT.
- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineiston hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Vastapaino.
- Lastensuojelulaki 2007/417. Viitattu 14.3.2016 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Latvala, E. & Vanhanen-Nuutinen, L. 2001. Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa Janhonen, S. & Nikkonen, M. 2001. Laadulliset tutkimusmenetelmät. Helsinki: WSOY.
- Mielenterveyslaki 1990/1116. Viitattu 4.4.2016 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1990/19901116>
- Mielenterveystalo 2016. Psykoterapia. Viitattu 27.3.2016 <https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/Tietopankki/Hoitomuotoja/Pages/Psykoterapia.aspx>
- Nieminen, H. 1998. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. Hoitotieteen tutkimus metodiikka. Juva: WSOY.
- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Ora-Hyytiäinen, E. 2012. Juurruttamisen johtaminen. Teoksessa Ora-Hyytiäinen, E., Ahonen, O. & Partamies, S. 2012. Hoitotyön kehittäminen juurruttamalla. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Ora-Hyytiäinen, E. 2012. Juurruttamisen vaikuttavuuden arviointi. Teoksessa Ora-Hyytiäinen, E., Ahonen, O. & Partamies, S. 2012. Hoitotyön kehittäminen juurruttamalla. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Ora-Hyytiäinen, E. 2012. Kehittämisen tavoitteena käytännön työn muutos. Teoksessa Ora-Hyytiäinen, E., Ahonen, O. & Partamies, S. 2012. Hoitotyön kehittäminen juurruttamalla. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Ora-Hyytiäinen, E. 2012. Työelämän ja koulutuksen kehittämissyhteistyö. Teoksessa Ora-Hyytiäinen, E., Ahonen, O. & Partamies, S. 2012. Hoitotyön kehittäminen juurruttamalla. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Ora-Hyytiäinen, E., Ahonen, O. & Partamies, S. 2012. Hoitotyön kehittäminen juurruttamalla. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Partamies, S., Ahonen, O. 2012. Oppiminen juurruttamisessa. Teoksessa Ora-Hyytiäinen, E., Ahonen, O. & Partamies, S. Hoitotyön kehittäminen juurruttamalla. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Psykoterapiakeskus Vastaamo 2016. Psykoterapeutit. Viitattu 27.3.2016 <https://vastaamo.fi/psykoterapia/espoo?gclid=CKqRoY7Y4MsCFewW0wodT0sE3A>

Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Porvoo: Finn Lectura.

Silven, M. & Kouvo, A. 2010. Vuorovaikutus, varhainen kiintymyssuhde ja psyykkinen hyvinvointi. Teoksessa Silven, M. Varhaiset ihmissuhteet - Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.

Sinkkonen, J. 2004. Kiintymyssuhdeteoria - tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. Katsaus. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim. Viitattu 5.4.2016 http://www.duodecim-lehti.fi/web/guest/uusinnumero?p_p_id=Article_WAR_DL6_Articleportlet&Article_WAR_DL6_Articleportlet_viewType=viewArticle&Article_WAR_DL6_Articleportlet_tunus=duo94437#s3

Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2001. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY.

Sinkkonen, J. & Pihlaja, P. 1999. Ulos umpikujasta - miten auttaa tunnehäiriöistä lasta. Porvoo: WSOY.

Taipale, V. 1992. Lasten mielenterveystyö. Juva: WSOY.

Tamminen, T. 2001. Poikkeavat kiintymyssuhteet. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: WSOY.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE. 2011. Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 29.1.2017 <http://etene.fi/documents/1429646/1559058/ETENE-julkaisu+32+Sosiaali-+ja+terveysalan+eettinen+perusta.pdf/13c517e8-6644-4fa5-8c5f-193cfdce9841>

Vehviläinen-Julkunen, K. 1998. Hoitotieteellisen tutkimuksen etiikka. Teoksessa Paunonen, M. & Vehviläinen-Julkunen, K. Hoitotieteen tutkimusmetodiikka. Juva: WSOY.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Kuviot

Kuvio 1: Juurruttamisen vaiheet kehittämissuressissa (Ora-Hyytiäinen ym. 2012, 27)	26
Kuvio 2: Induktiivisen sisällönanalyysin eteneminen (mukailtuna Tuomi & Sarajärvi 2009, 109).	30

Liitteet

Liite 1: Saatekirje.....	46
Liite 2: Perehdytyskansion liite	48

Liite 1: Saatekirje

Saatekirje
13.6.2016

Hyvä vastaanottaja,

Olemme Lohjan Laurean sairaanhoitajakoulutuksen opiskelijoita ja teemme opinnäytetyötä kiintymyssuhteen merkityksestä lastensuojelussa. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa perehdytyskansioon liite osana työn tilaajan perehdytys-hanketta. Liite käsittelee kiintymyssuhteen merkitystä lastensuojelussa ja sen tarkoituksena on kehittää ja yhtenäistää työntekijöiden tietoa aiheesta. Uuden tiedon saavuttamisen myötä työntekijät saavat lisää ymmärrystä ja osaamista kohdata vaurioituneen kiintymyssuhteen omaava lapsi tai nuori sekä heidän vanhempansa ja huoltajansa.

Opinnäytetyö toteutetaan avoimena ryhmähaastatteluna, johon kutsumme Teidät osallistumaan. Haastatteluun voivat osallistua työn tilaajan osakkaat sekä työntekijät. Osallistuminen haastatteluun on täysin vapaaehtoista ja sen voi keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Toivomme kuitenkin osallistumistanne mahdollisimman monipuolisen tuloksen saavuttamiseksi.

Haastattelutilanteessa keskustelemme vapaasti kaikkien osapuolten kesken kehittämistehtävästä. Tilanne on avoin, tasavertainen ja luottamuksellinen. Haastattelut nauhoitetaan ja jokaiselta pyydetään suostumus haastatteluun osallistumisesta. Nauhoittaminen mahdollistaa tilanteeseen palaamisen myöhemmin ja auttaa haastattelun kirjoittamista puhtaaksi. Sekä opinnäytetyöntekijöitä että muita haastattelutilanteeseen osallistujia koskee vaitiolovelvollisuus. Opinnäytetyöntekijät ovat velvollisia turvaamaan opinnäytetyöhön osallistuvien yksityisten henkilöiden intymiteetin ja anonymiteetin. Ryhmähaastattelun ajankohdat sovitaan yhdessä työn tilaajan kanssa ja he tiedottavat ajankohdista Teille.

Tutkimuksen tekemiseen on saatu asianmukainen tutkimuslupa.

Allekirjoittamalla tämän saatekirjeen, suostun haastatteluun ja sen nauhoittamiseen sekä sitoudun noudattamaan haastattelua koskevaa vaitiolovelvollisuutta.

Päivämäärä ja allekirjoitus

Ystävällisin terveisin

Noora Nieminen

Noora.Nieminen@student.laurea.fi

Siiri Rask

Siiri.Rask@student.laurea.fi

Liite 2: Perehdytyskansion liite

Kiintymyssuhteen merkitys lastensuojelussa - Perehdytyskansion liite

Nieminen, Noora
Rask, Siiri

2017 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Kiintymyssuhteen merkitys lastensuojelussa -
perehdytyskansion liite

Nieminen, Noora
Rask, Siiri
Sairaanhoitajakoulutus
Perehdytysliite
Helmikuu, 2017

Sisällys

- 1 Johdanto
- 2 Kiintymyssuhteen merkitys
- 3 Kiintymyssuhde lastensuojelussa
- 4 Kiintymyskäyttäytyminen
- 5 Kiintymyssuhdemallit
  - 5.1 Turvallinen kiintymyssuhde
  - 5.2 Turvaton kiintymyssuhde
  - 5.3 Välttelevä kiintymyssuhde
  - 5.4 Ristiriitainen kiintymyssuhde
  - 5.5 Jäsentymätön kiintymyssuhde
  - 5.6 Kontrolloitu tai muulla tavoin turvaton kiintymyssuhde
- 6 Oireilu vaurioituneessa kiintymyssuhteessa
- 7 DDP-terapia
- 8 Traumatisoituneen lapsen kohtaaminen ja korjaavien kiintymyssuhteiden luominen sijais-
huollossa
- 9 Seinätaulu

1 Johdanto

Tämän perehdytysliitteen kokoaminen oli osa opinnäytetyötä, joka toteutettiin yhdessä työn tilaajan kanssa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa työn tilaajalle perehdytysliite osaksi laajempaa perehdytyskappaletta. Tämän perehdytysliitteen tarkoituksena on kehittää ja yhtenäistää työn tilaajan työntekijöiden tietoa kiintymyssuhteen merkityksestä ja kiintymyssuhteeltaan vaurioituneen lapsen kohtaamisesta. Perehdytysliitettä on tarkoitus käyttää osana työn tilaajan uusien työntekijöiden ja opiskelijoiden perehdyttämistä sekä toimia vakituisten työntekijöiden muistiona.

Perehdytysliitettä on rakennettu yhteistyössä opinnäytetyön tekijöiden sekä työn tilaajan kanssa. Liite sisältää työn tilaajan toivomat osa-alueet kiintymyssuhteesta, sen malleista, DDP-terapiasta ja traumatisoituneen lapsen kohtaamisesta sijaishuollossa. Lisäksi liitteen lopuksi on koottu työn tilaajan toivomuksesta seinätaulu, jossa on tiivistettynä teoriaa kiintymyssuhteesta, DDP-terapiasta sekä tärkeitä huomioitavia asioita kohdatessa kiintymyssuhteeltaan vaurioitunut lapsi lastensuojelun ympäristössä. Tarkoituksena on, että seinätaulun voi tulostaa ja se voi toimia työntekijöiden nopeana muistiona.

2 Kiintymyssuhteen merkitys

Kiintymyssuhde on kehittynyt varmistamaan yhteyden säilymisen hoitajaan ja sitä kautta ylläpitämään lapsen psyykkistä terveyttä (Becker-Weidman 2008, 42 - 43). Kiintymys määritellään lapsen ja hänen tärkeimmäksi kokemansa henkilön väliseksi tunnesiteeksi. Lapsi luottaa turvallisimpana pitämäänsä henkilöön erityisesti uhkaavissa ja pelokkaissa tilanteissa ja yrittää kaikin keinoin pitää hoitajansa lähellä. Hoitajalla tarkoitetaan lasta hoivaavaa henkilöä, jota kohtaan lapsi osoittaa kiintymyskäyttäytymisensä. Hoitaja ei aina tarkoita lapsen biologista vanhempaa. (Rusanen 2011, 27 - 29.)

Kiintymyssuhteen kehittyminen tapahtuu kolmen ensimmäisen ikävuoden aikana. Näiden vuosien aikana on tärkeää, että hoitaja ja lapsi muodostavat erityisen emotionaalisen suhteen jonka aikana lapsi alkaa ymmärtää, että hän on erillinen henkilö hoitajastaan ja ettei hän ole maailman keskipiste. Liian varhaiset tai pitkät erot lapselle tärkeästä henkilöstä vahingoittavat lapsen kehitystä. (Rusanen 2011, 17 - 26.) Kiintymyksen merkitys on lapselle tärkeää myös hänen älyllisen kehittymisensä kannalta. Kehittyminen häiriintyy, mikäli kiintymyssuhde ei ole turvallinen. Kun lapsella on positiivinen suhde ympäristöönsä ja hänen tarpeisiinsa vastataan, kehittyy lapselle syy-seuraus-suhteen periaatteen mukainen ajatusmalli. (Becker-Weidman 2008, 43.) Lapsena ihmiselle muodostuu empatiakyky, mikäli hän on itse kokenut tulevansa

kuulluksi ja ymmärretyksi (Sinkkonen & Pihlaja 1999, 13). Kiintymyssuhdeteoria käsittelee lapsen kehityksen vaurioitumista emotionaalisesti tärkeiden suhteiden kautta (Rusanen 2011, 17 - 26). Teoria kuvaa ja ymmärtää varhaislapsuudessa muodostuneiden ihmissuhteiden merkitystä lapsen myöhäisempään kehitykseen (Sinkkonen & Kalland 2001, 7).

Terveen kiintymyksen takaamiseksi lapsen on koettava läheisyys, ero ja jälleennäkeminen turvallisella tavalla. Lapsen kokiessa nämä tilanteet jatkuvasti puutteellisiksi ja pelottaviksi, hänelle muodostuu vaurioitunut kiintymyssuhde. Lapsi on esimerkiksi saattanut joutua laiminlyödyksi, pahoinpidellyksi, jätetyksi tai hylkäämisellä uhkailluksi. (Kalland 2001, 204.)

3 Kiintymyssuhde lastensuojelussa

Lapsen sijoituksen tavoitteena on turvata lapsen kehitys ja tarjota turvallinen kasvuympäristö. Parhaimmillaan sijoitus voi mahdollistaa lapselle turvallisen ja pysyvän kiintymyssuhteen. Turvallisen kiintymyssuhteen luominen lastensuojelussa on haastavaa, koska sijoitetuilla lapsilla on muita enemmän ongelmia tunne-elämässä, terveydessä ja koulumenestyksessä, sekä heillä on enemmän käytöshäiriöitä muihin verrattuna. Sijoitetuilla lapsilla on yleensä jo ennestään kiintymyssuhdehäiriö kasvuolosuhteidensa vuoksi. Turvattoman kiintymyssuhteen omaavalle lapselle huostaanotto on vaikeampaa kuin turvallisesti kiintyneelle, sillä hän ei kykene työstämään tapahtunutta. Myös turvallisen kiintymyssuhteen omaava lapsi reagoi yleensä voimakkaasti huostaanottoon, sillä se on epätyypillinen ja haastava kokemus lapsen elämässä. Lapsen sijoitus on yleensä välttämätön toimi lapsen kehityksen ja terveyden sekä mahdollisesti hengen turvaamiseksi, mutta se saattaa itse aiheuttaa häiriöitä kiintymyssuhteissa. (Kalland 2011, 207 - 208.)

Kiintymyssuhteen merkitys lisääntyy, kun lapsi joutuu eroon ensisijaisesta hoitajastaan ja kasvaa sijaishuollossa. Varhaislapsuudessa lapsi on kokenut riittämätöntä vanhemmuutta ja ensisijaisen hoitajansa luota lähtemisen jälkeen mahdollisesti useita sijoituksia. Tällaiset kokemukset vaikuttavat lapsen varhaisiin kiintymyssuhteisiin sekä kykyyn muodostaa uusia kiintymyssuhteita. (Golding 2014, 38.) Lapsi tulisi sijoittaa mahdollisimman varhain, mikäli hänellä ei ole myönteisiä kokemuksia hyvästä hoivasta. Varhainen sijoitus sekä lapsen varhaiset hyvät kokemukset mahdollistavat myönteisten kokemusten synnyn ja sijoittamisen onnistumisen myöhemmässä vaiheessa. Varhaiset hyvät kokemukset suojaavat lasta, vaikka useat katkokset ihmissuhteissa lisäävät vaurioitumisen riskiä. (Kalland 2001, 231.) Sijoituksen onnistumisen kannalta on tärkeää sijoitusten vähäinen lukumäärä. Onnistumiseen vaikuttaa myös esimerkiksi sijaisvanhempien kouluttaminen ja tukeminen. (Kalland 2011, 212.)

Kehittyäkseen lapsi tarvitsee aikuisen, joka antaa hänelle läheisyyttä, osoittaa kiinnostusta tunteita ja ajatuksia kohtaan sekä auttaa lasta pääsemään eteenpäin elämässään. Laitosympäristö tarjoaa yleensä turvallisemman vaihtoehdon, kuin laiminlyövän hoitajan tarjoamat kodin olosuhteet. Laitosolosuhteissa lapselle ei kuitenkaan voida aina taata pysyviä kiintymyssuhteita. Perhekodit ja pienet lastenkodit ovat kuitenkin hyvä ratkaisu lapsille, joita ei voida voimakkaan psyykkisen oireilun takia sijoittaa perheisiin. Sijoituksen tulee aina olla lapsen edun mukaista ja sijoituspäätöksessä tulee aina ensisijaisesti pohtia lapsen näkökulmaa. (Kalland 2011, 210 - 216.) Sijaishuollon tarkoitus on tarjota lapselle vakaa, turvallinen, hoivaava sekä kasvua ja kehitystä tukeva ympäristö. Sijoitetun lapsen edun mukaista on tärkeiden ihmissuhteiden ylläpitäminen. Lapselle tulee antaa mahdollisuus pitää yhteyttä ensisijaiseen hoitajaansa sekä mahdollisuus kiintyä sijaishuoltopaikkaan. Sijaishuoltoapaikan tehtävänä on antaa lapsen työstää tapahtumia ja antaa tukea niiden käsittelyyn sekä tunteiden läpikäymiseen. (Hanhinen 2014, 41.)

4 Kiintymyskäyttäytyminen

Kiintymyskäyttäytyminen tarkoittaa lapsen vaativaa käyttäytymistä tilanteissa, jossa hän on joutunut eroon hoitajastaan ja tuntee olonsa turvattomaksi. Sen tarkoitus on ylläpitää ja säilyttää lapsen yhteys hoitajaansa, sekä lisätä lapsen turvallisuuden tunnetta. (Becker-Weidman 2008, 38.) Kiintymyskäyttäytymistä on kahdenlaista, merkkikäyttäytyminen ja lähestymiskäyttäytyminen. Merkkikäyttäytymisen tarkoituksena on saada hoitaja palaamaan takaisin esimerkiksi huutamalla, itkemällä tai muilla eleillä. Lähestymiskäyttäytymisessä lapsi yrittää säilyttää läheisyyden hoitajaansa esimerkiksi seuraamalla tai takertumalla hoitajaansa. Käyttäytymisen herkkyyteen ja voimakkuuteen vaikuttavat lapsen fyysinen olotila sekä hoitajan suhtautuminen lapsen käytökseen. Lapsen kiintymyskäyttäytymistä lisäävät esimerkiksi hoitajan torjuva käytös sekä lapsen tarpeiden huomioimattomuus. (Rusanen 2011, 32.)

Lapsen kiintymyskäyttäytymisen vaihtelu eri aikoina kuuluu normaaliin ja terveeseen kehitykseen. Hoitajan tehtävänä on erottaa lapsen kiintymyskäyttäytymisen ilmenemismuodot sekä vastata lapsen tarpeisiin lapsen ehtojen mukaisesti. Läheisyyden tunnetta lisää hoitajan vastaaminen lapsen iloon vaativan käyttäytymisen lisäksi. Aikuisille tutut tilanteet voivat olla lapselle vieraita ja pelottavia. Uusissa tilanteissa lapsi hakee turvaa luotettavimmasta aikuisesta ja ottaa etäisyyttä pelottavana pitämästään kohteesta. Tätä kutsutaan vetäytyväksi käyttäytymiseksi. Pelottavassa tilanteessa, jossa lapsi ei saa hoitajaltaan hakemaansa turvaa, hän ahdistuu. Toistuvasti tapahtuva torjunta vaurioittaa lapsen kiintymysmallia, joka vaikuttaa myös myöhemmässä iässä. Lapsi luottaa hoitajaansa, kun hän saa toistuvasti pelottavissa tilanteissa riittävää lohdutusta. (Rusanen 2011, 32 - 33)

5 Kiintymyssuhdemallit

5.1 Turvallinen kiintymyssuhde

Turvallinen kiintymyssuhde syntyy, kun hoitaja vastaa lapsen tarpeisiin vaaditulla tavalla. Hoitajan tyydyttäessä lapsen tarpeet toistuvasti, lapsi ja hoitaja oppivat vuorovaikutukseen keskenään. Vuorovaikutuksen kautta lapselle kehittyy perusuottamus ja hän oppii luottamaan maailman turvallisuuteen, tarpeidensa tyydyttämiseen sekä oppii luottamaan hoitajansa lisäksi itseensä. Turvallisen kiintymyssuhteen kautta lapsi oppii säätelemään tunteitaan ja pysyy luomaan tärkeitä ihmissuhteita sekä kykenee käsittelemään negatiivisia tunteita. (Becker-Weidman 2008, 43 - 44.) Turvallinen kiintymyssuhde luo lapselle hyvän tasapainoisen ja laajaan tunteiden ilmaisuun sekä antaa monipuoliset taidot toimia ongelmatilanteissa. Turvallisen kiintymyssuhteen omaavat lapset ovat yleensä vähemmän aggressiivisiä kuin turvattomasti kiintyneet. (Rusanen 2011, 64.)

5.2 Turvaton kiintymyssuhde

Turvattomassa kiintymysmallissa lapsen kiintymystoiminta on häiriintynyt. Hoitaja ei vastaa lapsen tarpeisiin ja hätään johdonmukaisesti, jolloin lapsi pyrkii etsimään toisen tavan saadaan kontaktin hoitajaansa. (Rusanen 2011, 65.) Lapsi pyrkii säilyttämään läheisyyden torjuvaan hoitajaansa vähentämällä kiintymyskäyttäytymistä (Golding 2014, 57). Hän muuttaa käyttäytymisensä passiiviseksi ja syrjäänvetäytyväksi, sillä huomaa hoitajan paheksuvan hänen aikaisempaa käyttäytymistään. (Rusanen 2011, 65.) Lapsi oppii sivuuttamaan tunteensa ja käsittelemään hoitajan torjuvaa käytöstä tiedon kautta (Golding 2014, 57). Kiintymyssuhteen kehittyminen on yleensä hoitajasta riippuvaista, mutta sen kehittymiseen voi vaikuttaa monet muutkin asiat kuten lapsen keskosuus, vamma tai sairaus (Tamminen 2001, 245). Turvaton kiintymyssuhde voi olla välttelevää, ristiriitaista tai jäsentymätöntä. Niiden lisäksi kiintymyssuhde voi olla kontrolloivaa tai muulla tavoin turvatonta (Rusanen 2011, 65 - 69).

5.3 Välttelevä kiintymyssuhde

Välttelevässä kiintymyssuhteessa lapsi ei luota hoitajaansa ja siksi pyrkii itsenäistymään liian varhain, vaikka hänen omat itsenäistymiskykynsä eivät kuitenkaan ole vielä tarpeeksi kehittyneet. Välttelevän kiintymyssuhteen omaava lapsi vähättelee hoitajansa ja kiintymyssuhteen merkitystä. Lapsi ei toimi vastavuoroisesti eikä ilmaise tunteitaan vaan pyrkii hallitsemaan tilannetta uhkailemalla ja pelottelemalla hoitajaansa. (Hughes 2015, 19.) Välttelevässä kiintymyssuhteessa kasvanut lapsi kokee itsensä arvottomaksi ja häneltä puuttuu itseluottamus.

Hän ei tunne itseään rakastetuksi eikä hyväksi ja hän välttelee läheisyyttä. Hän ei usko saavuttavansa mitään vaan uskoo muiden olevan torjuvia ja vihaisia häntä kohtaan. (Golding 2014, 57 - 58.)

Välttelevästi kiintynyt lapsi kehittää itselleen säätelysysteemin korvatakseen turvallisen hoitajan. Pelottavissa tilanteissa lapsi ei ilmaise hätäänsä, vaikka kokee sen voimakkaammin, kuin turvallisen kiintymyssuhteen omaava lapsi. Lapsi oppii rauhoittamaan itse itseään hädän hetkellä eikä turvautu hoitajaansa edes stressitilanteissa. Hän etäänny hoitajastaan emotionaalisesti, fyysisesti tai sekä emotionaalisesti että fyysisesti. Hän kokee joutuvansa selviytymään yksin hoitajan välinpitämättömyyden vuoksi, koska ei saa hoitajaltaan kaipaamaansa läheisyyttä eikä rauhoittelua silloin, kun hän sitä eniten tarvitsee. Lapsi saa hoitajaltaan huomiota ainoastaan käyttäytyessään hoitajansa odottamalla tavalla. (Rusanen 2011, 65 - 66.)

5.4 Ristiriitainen kiintymyssuhde

Ristiriitainen kiintymyssuhde kehittyy, kun hoitaja vaihtelee tapaansa reagoida lapsen tarpeisiin. Hoitaja reagoi mahdollisesti vain lapsen voimakkaaseen tunneilmaisuun, jolloin lapsi oppii käyttäytymään liioitellusti saadakseen hoitajansa huomion. Kun lapsi saa tarvitsemansa huomion, hän voi aluksi takertua hoitajaansa, mutta hetken päästä haluaa jo etäisyyttä. Lapsi kehittää hätätilanteita varten ylidramaattiset kommunikointikeinot, sillä saa huomiota hoitajaltaan vaihtelevasti. Kommunikointikeinoja ovat tunteiden liioittelu, hoitajan vastustaminen tai vetäytyvä käytös. Lapsi kuluttaa energiansa liioiteltuihin kommunikointikeinoihin, jolloin lapsen kyky leikkiä häiriintyy eikä lapsi kykene turvautumaan hoitajaansa. (Rusanen 2011, 67 - 68.) Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa lapsi vähättelee itseluottamustaan ja kykyjään itsenäistyä, eivätkä nämä kehity, sillä hän takertuu ahdistuneesti hoitajaansa. Kun lapsi ei saa jatkuvasti kontaktia hoitajaansa, hän tuntee olonsa turvattomaksi ja ahdistuu. (Hughes 2015, 19.)

5.5 Jäsentymätön kiintymyssuhde

Jäsentymätön kiintymyssuhde muodostuu silloin, kun lapsi kokee hoitajansa samaan aikaan sekä pelottavaksi, että turvalliseksi. Lapsi on joko psyykkisesti tai käytökseltään jäsentymätön ja epäjohdonmukainen. Hän kokee hoitajansa läheisyydessä pelokkuutta ja hämmennystä, mutta saattaa samanaikaisesti olla lojaali hoitajaansa kohtaan. Lapsi kokee hoitajansa vihaiseksi tai vetäytyväksi eikä hoitaja kykene siksi rauhoittamaan lasta. Lapsi ei pysty hallitsemaan pelkojaan tai turvattomuuden tunnettaan, sillä hänelle ei ole kehittynyt riittäviä keinoja tunteiden käsittelemiseen. Kiintymys voittaa usein pelon, jolloin lapsen itsenäistyminen voi olla vaikeaa, vaikka olosuhteet olisivatkin heikot. Vaikka lapsi tuntee turvattomuutta, hänen on vaikea irrottautua hoitajastaan, sillä tuntee suurta lojaalisuutta häntä kohtaan. (Rusanen 2011, 68 - 69.)

5.6 Kontrolloiva tai muulla tavoin turvaton kiintymyssuhde

Kontrolloivasti turvattoman kiintymyssuhteen omaava lapsi käyttäytyy hoitajaansa kohtaan kontrolloivasti, vihamielisesti tai huomionhakuisesti. Tällöin hoitaja ja lapsi ovat vaihtaneet roolejaan. Kiintymyssuhde voi olla myös muulla tavoin turvaton, jolloin lapsi saattaa turvautua vieraaseen aikuiseen hoitajansa sijaan. (Rusanen 2011, 69.) Joillekin lapsille ei ole syntynyt edellä mainittujen kiintymyssuhdemallien mukaista kiintymyssuhdetta kehenkään toistuvista hylkäämiskokemuksista johtuen. Tätä kutsutaan reaktiiviseksi kiintymyssuhdehäiriöksi (RAD), jolloin kiintymystä ei voida arvioida turvalliseksi tai turvattomaksi. Reaktiivinen kiintymyssuhdehäiriö voidaan jakaa estottomaan tai estyneeseen muotoon. Estottomassa muodossa lapsen suhtautuminen tuntemattomiinkin ihmisiin on valikoimattoman sosiaalista, kun taas estyneessä muodossa lapsi vetäytyy pois kontaktien ulottumattomiin. (Sinkkonen 2004, 1868.)

6 Oireilu vaurioituneessa kiintymyssuhteessa

Lapsi käyttäytyy sen mukaisesti, miten häntä on kohdeltu, esimerkiksi lapset, jotka ovat kokeneet laiminlyöntiä tunnetasolla, käyttäytyvät usein äärimmäisen tunteettomasti. Usein lapsi ei pysty tunnistamaan tunteiden syvempää merkitystä, vaan luokittelee ne ainoastaan hyväksi tai pahoiksi. Vaurioituneen kiintymyssuhteen lapsilla on yhtenäisiä piirteitä, vaikka heitä olisi kohdeltu eri tavoin. Yhteistä heillä on pitkään jatkunut kaltoinkohtelu, tunteiden säätelyn vaikeus, pettymyksen sietämättömyys, impulsiivisuuden hallitsemattomuus ja perusluottamuksen puute. He eivät tunne itseään rakastetuiksi tai rakastettaviksi ja kokevat olevansa puutteellisia. (Becker-Weidman 2008, 48 - 49.) Ominaisia käyttäytymiseen liittyviä oireita vaurioituneen kiintymyssuhteen omaavalla lapsella ovat ylivalppaus ja aggressiivisuus, tottelemattomuus ja neuvottelukyvyyttömyys, itsetuhoisuus ja vahingoittava käytös, syömiseen liittyvät ongelmat sekä paikalleen jäähmettyminen. (Kalland 2001, 206 - 207.)

Lapsen käsitys itsestään sekä muista on häiriintynyt ja hänen traumatisoitumisensa näkyy myöhäisemmässä käyttäytymisessä ja kehityksessä. Vaurioituneen kiintymyssuhteen kokenut lapsi kärsii yleensä myöhemmässä iässä ongelmista ihmissuhteissa, tunne-elämässä ja käyttäytymisensä kontrolloimisessa. Ongelmia voi olla myös kognitiivisella tasolla esimerkiksi kielen, ajattelun ja ajantajunnan hallitsemisessa. Lapsella voi olla keskittymis- ja oppimishäiriöitä, sillä lapselta on puuttunut turvallisuuden tunne, jota keskittyminen ja oppiminen edellyttävät. Lapsen käsitys omasta kehostaan sekä motoriikan hallitseminen voivat olla myös häiriintyneitä. Lapsen leikkiminen voi poiketa teemoiltaan turvallisesti kiintyneistä lapsista. (Kalland 2001, 204 - 207.) Hoitamattomat kiintymyssuhdehäiriöt johtavat usein myöhemmässä vaiheessa persoonallisuushäiriöihin (Becker-Weidman 2008, 49).

Vaurioituneen kiintymyssuhteen omaava lapsi käyttäytyy usein vierastamatta tuntemattomia ihmisiä ja saattaa esimerkiksi tarrautua heihin. Lapsi saattaa itkeä, kun vieras aikuinen poistuu hänen lähettäviltään tai hän ei kykene tunnistamaan turvallisuuden eroa vieraan ihmisen ja hoitajansa välillä. Valikoimaton ystävällisyys ja sosiaalisuus ovat merkkejä lapsen kiintymyshäiriöstä. (Kalland 2001, 204 - 205.) Lapsi ei luota, että hänen elämänsä ihmissuhteet olisivat pysyviä, vaan pelkää jatkuvasti joutuvansa hylätyksi. Hän pyrkii hallitsemaan hylkäämistä aiheuttamalla itse erotilanteita esimerkiksi karkaamalla, jolloin hän saa tiedon siitä, huolehditaanko hänestä. Lapsen saattanut joutua huolehtimaan hoitajastaan, kun hänen tarpeensa on jätetty huomioimatta. Tällöin vastuu perheen pärjäämisestä on jäänyt lapselle ja hän ei opi luottamaan aikuisiin vaan kasvaa liian itsenäisesti. (Kalland 2001, 206.)

7 DDP-terapia

DDP-terapia eli vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia on kliinisen psykologin Daniel Hughesin kehittämä perhepsykoterapian muoto, joka pohjautuu kiintymyssuhdeteoriaan ja perustuu kahden ihmisen väliseen kiintymyssuhteeseen. Se on hoitomenetelmä, jota käytetään kiintymyshäiriöisten lasten hoidossa. (Becker-Weidman & Shell 2008, 31 - 58.) DDP-terapian keskeisenä menetelmänä on riippuvuussuhteen ylläpitäminen kaikkien osapuolten välillä. Kahden ihmisen välille rakennettu ja ylläpidetty virittäytynyt suhde ja siinä tapahtuva kommunikointi auttavat lapsen toipumisessa. Lapsen kyky säädellä yhä enemmän tunteitaan vahvistuu, kun hän pystyy ajattelemaan traumaattisia muistoja ja niiden herättämiä tunteita menemättä pois tolaltaan. DDP-terapiassa käytetään paljon sanatonta vuorovaikutusta ja sitä pidetään yleensä sanallista vuorovaikutusta tärkeämpänä. (Becker-Weidman 2008, 59 - 62.)

Vuorovaikutteisessa kehityspsykoterapiassa tuetaan lapsen tunnesidettä ja kiintymystä hoitajaan sekä vahvistetaan lapsen itseluottamusta. Terapiassa käsitellään menetyksiä, jotta ne eivät hallitsisi nykyisiä vuorovaikutussuhteita sekä pyritään vahvistamaan lapsen reaktioita ulkomaailman asettamiin vaatimuksiin ja muokkaamaan niitä asianmukaisiksi. (Becker-Weidman 2013, 8.) Lapsen varhain koettu trauma luo hänelle vääristyneitä ajatusmalleja itsestään, muista ihmisistä ja vanhemmista. Nämä ajatusmallit häiritsevät hänen normaalin kiintymyksen kehittymistä. Vuorovaikutteisessa kehityspsykoterapiassa kyseisiä ajatusmalleja käsitellään ja pyritään korjaamaan sekä luodaan turvallinen perusta lapselle kokemuksellisten menetelmien avulla. Menetelmissä on useita tärkeitä ulottuvuuksia, joita ovat esimerkiksi turvallisten kiintymyksen vaiheiden mallintaminen, lapsen häpeäntunteen vähentäminen sekä turvallinen, hoivaava, mutta hillitsevä fyysinen kontakti ja traumaan liittyvien tunteiden uudelleen kokeminen tavoitellen eheää kokemusta. Vuorovaikutteisessa psykoterapiassa yhdistetään empatiaa, hyväksyntää, uteliaisuutta, virittäytymistä ja leikkejä. Tärkeää on hyväksyä lapsen tunteet ja käyttäytymisen taustalla olevat syyt. Lapselle on annettava mahdollisuus kokea

kiinnittymisen vaiheet kahden ensimmäisensä elinvuoden ajalta. (Becker-Weidman 2008, 37 - 62.)

Työntekijöiden DDP-koulutus mahdollistaa terapian käytön lastenkodeissa. Koulutuksen myötä henkilökunta kykenee vaikuttamaan terapeuttisesti lapsen elämään. DDP-terapiaa voidaan käyttää tehokkaasti lastenkodeissa, ryhmäkodeissa ja vastaavissa paikoissa, joissa on useampi hoidettava. Pitkäaikaisessa sijoituksessa lasten ensisijaisina hoitajina voi toimia lastenkodeissa olevat lasten omahoitajat. Perhekuntoutuksessa laitoshoitohenkilökunta voi toimia lasten vanhempien rinnalla. DDP-terapian tehokkuus lisääntyy mitä läheisemmin hoitohenkilökunta pysyy olemaan mukana terapian toteutumisessa ensisijaisen hoitajan roolissa. DDP-terapiassa lasta autetaan luomaan ja syventämään kiintymyssuhdetta aikuisiin, jotka hoitavat häntä arjessa. (Becker-Weidman 2013, 8 - 20.) Lapselle määrätty omahoitaja työskentelee hänen kanssaan muodostaen vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta muistuttavan suhteen. Tämä suhde mahdollistaa kiintymyssuhteiden muodostumisen lapsen ja henkilökunnan välille. Omahoitaja toimii lapsen vanhemman tai huoltajan kanssa yhteistyössä ja osallistuu terapiaan sekä huolehtii, että lapsella on hoitaja niin kotona, kuin sijaishuollossakin. (Clark 2008, 238.)

8 Traumatisoituneen lapsen kohtaaminen ja korjaavien kiintymyssuhteiden luominen sijaishuollossa

Sijaishuollon tavoitteena on lapsen kasvun ja kehityksen edistäminen ja korjaavien kokemusten antaminen vaikeiden kokemusten tilalle. Sijaishuollossa lapsi saa mahdollisuuden sekä kehittyä, että taantua. Lapsen kohtaaminen muodostuu kokonaisuudesta, jossa on mukana lapsen lisäksi hänen vanhempansa tai huoltajansa sekä sijaishuollon henkilökunta. (Taipale 1992, 369 - 370.) Henkilökunnan on tärkeää tutustua lapsen juuriin ja hänelle merkityksellisiin ihmisiin, jotta lapsen lähtökohtia voitaisiin ymmärtää. Lapsella on vanhemmastaan tai huoltajastaan jonkinlainen sisäistetty kuva, joka voi olla hajanainen tai ehjä. Sisäistetyt kuvat on otettava huomioon lapsen kohtaamisessa ja hänen kanssaan työskentelyssä, sillä ne ovat osa lapsen identiteettiä. (Häkkinen 1999, 104 - 105.)

Lapsen on usein vaikea käsittää hänelle tapahtuvia asioita ja siksi vaurioituneen lapsen kohtaamisessa on tärkeää kuunnella ja ymmärtää lasta sekä keskustella hänen kanssaan avoimesti vaikeistakin asioista. (Häkkinen 1999, 104 - 105.) Vuorovaikutus on tärkeä osa vaurioituneen lapsen kohtaamista. Sijaishuoltopaikan omahoitajan ja lapsen välinen vuorovaikutus on läheisempää, kuin koko muun henkilökunnan kanssa. Lapsen käyttäytyminen ja kokemukset aikuisista muokkaantuvat henkilökunnan kanssa käytävän keskustelun ja yhteisen toiminnan kautta. Sijaishuollossa arkipäivä ja sen perustoimien hyödyntäminen on tärkeää, sillä niiden kautta lapsella on mahdollisuus olla osana normaalia arkea. Näin lapselle syntyy luonteva

suhde henkilökuntaan, sillä kotiolosuhteissa näitä toimintoja usein suorittavat lapsen vanhemmat tai huoltajat. (Taipale 1992, 369 - 370.)

Turvattomissa olosuhteissa kasvanut lapsi voi nähdä maailman usein pelottavana ja vääristyneenä. Hänen on vaikea luottaa aikuisiin, jolloin vuorovaikutussuhde hänen kanssaan on haastavaa luoda. Paljon eroja ja hylkäämisiä kokeneen lapsen on vaikeampaa hyötyä uudesta korvaavasta ympäristöstä kuin lapsen, jolla on ollut riittävän hyviä ja pitkiä ihmissuhteita. Joiltakin lapsilta puuttuu kyky ja valmius tavalliseen vuorovaikutussuhteeseen aikuisten kanssa ja lapsi saattaa toistaa aikaisemmin luomiaan vääristyneitä vuorovaikutussuhteita. Näiden lasten kanssa työskennellessä vaaditaan erityistä kärsivällisyyttä, johdonmukaisuutta, kunnioitusta ja paljon aikaa mahdollisen muutoksen saavuttamiseksi. Henkilökunnan on tärkeää muistaa, että lapsen vaurioitunut kehitys ja kasvu vaativat jatkuvaa työtä ja paljon aikaa korjaantukseen. (Häkkinen 1999, 108.)

Sijaishuollossa täytyy ottaa myös huomioon lasten keskinäinen vuorovaikutussuhde, joka voi vaikuttaa joko negatiivisesti tai positiivisesti lapsen kehitykseen. Parhaimmillaan lasten keskinäisestä suhteesta lapsen itsetunto kasvaa ja kokemus omista mahdollisuuksista realisoituu. Sijaishuollossa on tärkeää huomata lapsen myönteiset saavutukset ja antaa niistä positiivista palautetta. Kurinpito ja myönteinen palaute on muistettava pitää tasapainossa ja lapsen tulisi saada aikuisen huomiota muulloinkin kuin vain käyttäytymällä negatiivisesti. (Taipale 1992, 369 - 370.)

Turvattomasti kiintynyt lapsi kokee yleensä arkielämänsä turvattomaksi ja luottaa hätätilanteessa usein vain itseensä. Jotta lapsi voi oppia luottamaan aikuisiin, on ensin huolehdittava lapsen arkielämän järjestämisestä. Ulkoinen ympäristö voi vaikuttaa positiivisesti lapsen turvallisuuden tunteeseen ja hän voi alkaa luottamaan itsensä lisäksi myös aikuisiin. Turvallisen ympäristön luomisessa on hyvä kiinnittää huomiota selkeään päiväohjelmaan ja rutiineihin, valintatilanteiden vähentämiseen, aikuisen läsnäoloon, onnistumiskokemuksien luomiseen ja arjen ennakoimiseen. (Hughes 2011, 211 - 217.)

Lapselle luotu selkeä päiväohjelma ja rutiinit auttavat lasta pitämään tunteensa, ajatuksensa ja käyttäytymisensä tasapainossa, sillä liiallinen vapaa-aika lisää ahdistusta. Päiväohjelman olisi hyvä koostua lapsen kehitykselle tärkeistä asioista kuten vuorovaikutteisesta toiminnasta, kotiaskareista, leikistä ja yksin harrastetusta toiminnasta. Selkeä päiväohjelma lisää turvallisuuden tunnetta ja antaa lapselle mahdollisuuden kokea turvallinen ympäristö, johon hänellä ei ole aikaisemmin välttämättä ollut mahdollisuutta. Tutut rutiinit ja säännöllisesti toistuvat tapahtumat, kuten elokuva-illat, luovat lapselle tunteen siitä, että hän kuuluu osaksi jotakin. Tämä tukee lapsen kiintymyksen ja identiteetin kehittymistä. Turvattomuutta

tunteva lapsi ahdistuu tilanteissa, joissa hän joutuu tekemään valinnan useamman vaihtoehdon väliltä. Lapsen on vaikea tehdä päätös ja hän hyppii eri vaihtoehtojen välillä, sillä hän ei kykene luottamaan omaan valintaansa. Valintatilanteiden vähentäminen ja valintatilanteissa lapselle tarjottu apu päätöksentekoon auttavat lapselle tulevan ahdistuksen lievittämisessä. (Hughes 2011, 211 - 212.)

Lapsen joutuessa olemaan liikaa yksin, hänen tasapainonsa järkkyy ja hän ahdistuu. Tällöin hän voi kokea saavansa huomiota ainoastaan kielteisellä käytöksellä. Aikuisen läsnäolo arjessa luo lapselle turvallisuuden tunnetta. Aikuisen ei kuitenkaan tarvitse olla jatkuvasti vuorovaihtuksessa lapsen kanssa, vaan riittää kun aikuinen on fyysisesti läsnä ja lähellä ja lapsi on tietoinen aikuisen läsnäolosta. Turvattomasti kiintynyt lapsi kokee usein negatiivisia tunteita kuten vihaa, pelkoa ja häpeää. On tärkeää, että lapsen käyttäytymisen taustalla olevat tunteet havaitaan ja selvitetään sekä niihin vastataan myönteisellä tunnesävyllä estäen kielteisten tunteiden vaikutusten leviämistä muihin. (Hughes 2011, 212 - 216.)

Turvattomasti kiintynyt lapsi luottaa vain itseensä eikä siksi pyydä neuvoa, myönnä virheitään tai kerro vaikeuksistaan aikuiselle. Hän ei kykene korjaamaan virheitään tai oppimaan niistä, vaan toistaa samoja virheitä useasti. Kun lapselle luodaan selkeärakenteiden, tarkkavalvontainen ja rajoitetusti valintatilanteita tarjoava ympäristö, lapsen onnistumisen kokemukset lisääntyvät ja epäonnistumisien määrä vähenee. Tällainen ympäristö auttaa lasta vähentämään virheitään ja vähitellen hän alkaa oppia niistä. Turvattomasti kiintynyt lapsi kokee uudet asiat ja muutokset tasapainoa horjuttavana tekijänä. Hänen on vaikea suhtautua muutokseen maltillisesti ja reagoi usein muutokseen äärimmäisen voimakkailla tunteilla. Kiintymyshäiriöisen lapsen kanssa arjen ennakoiminen on tärkeää, sillä hän kykenee sietämään vain vähän virikkeitä ja muutoksia. (Hughes 2011, 213 - 217.)

9 Seinätaulu

Seinätaulu kiintymyssuhteesta ja kiintymyssuhteeltaan vaurioituneen lapsen kohtaamisesta sivulla 14.

KIINTYMYSSUHDE JA LAPSEN KOHTAAMINEN

Kiintymyssuhde on lapsen ja hänen tärkeimmäksi kokemansa henkilön välinen tunneside. Lapsi luottaa turvallisimpana pitämäänsä henkilöön erityisesti uhkaavissa ja pelokkaissa tilanteissa ja yrittää kaikin keinoin pitää hoitajansa lähellä. (Rusanen 2011, 27 - 29) Kiintymyssuhde voi olla turvallista tai turvatonta, riippuen onko lapsen tarpeisiin vastattu hänen vaatimallaan tavalla. Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapselle kehittyy perusluottamus ja hän oppii säätelämään tunteitaan sekä luomaan tärkeitä ihmissuhteita. (Becker-Weidman 2008, 43.) Turvattomassa kiintymyssuhteessa lapsi oppii sivuuttamaan tunteensa käsittelemään hoitajan torjuvaa käytöstä tiedon kautta (Golding 2014, 57).

DDP-terapiaa (vuorovaikutteinen kehityopsykoterapia) käytetään kiintymyshäiriöisten lasten hoidossa. Lapsen tunnesidettä ja kiintymystä hoitajaan tuetaan vahvistamalla lapsen itseluottamusta. Terapiassa käydään läpi ja käsitellään menetyksiä, jotta ne eivät hallitsisi nykyisiä vuorovaikutussuhteita. DDP-terapiassa pyritään vahvistamaan lapsen reaktioita ulkomaailman asettamiin vaatimuksiin ja muokkaamaan niitä asianmukaisiksi. (Becker-Weidman 2013, 7 - 8)

Turvattomasti kiintyneen lapsen kohtaaminen muodostuu kokonaisuudesta, jossa tulee huomioida hänen juurensa ja hänelle merkitykselliset ihmiset lapsen lähtökohtien ymmärtämiseksi (Häkkinen 1999, 104 - 105). Kohtaamisessa on tärkeää kuunnella ja ymmärtää lasta sekä keskustella vaikeistakin asioista avoimesti (Häkkinen 1999, 104 - 105). Vuorovaikutus erityisesti omahoitajan kanssa on tärkeää ja se voi tapahtua myös toiminnan kautta (Taipale 1992, 369 - 370). Lapsen kohtaaminen ja vuorovaikutussuhteen luominen vaativat kärsivällisyyttä, paljon aikaa ja jatkuvaa työtä mahdollisten muutosten saavuttamiseksi (Häkkinen 1999, 108). Lapsen käyttäytymisen taustalla olevat tunteet on tärkeää huomioida ja vastata niihin myönteisellä tunnesävyllä (Hughes 2011, 212 - 216).

Arkipäiväisten perustoimien hyödyntäminen on tärkeää, sillä niiden kautta lapsen on mahdollista olla osana arkea ja muodostaa luonteva suhde henkilökuntaan. (Taipale 1992, 369 - 370). Lapselle luotu selkeä päiväohjelma ja rutiinit auttavat lasta pitämään tunteensa, ajatuksensa ja käyttäytymisensä tasapainossa. Turvallinen ja tasapainoinen ympäristö auttaa lasta luottamaan itsensä lisäksi myös aikuisiin. Valintatilanteiden vähentäminen ja niissä tarjottu apu auttavat ahdistuksen lievittämisessä. Arjen ennakoiminen on tärkeää, sillä pienetkin muutokset horjuttavat lapsen psyykkistä tasapainoa. Aikuisen läsnäolo arjessa luo turvallisuuden tunnetta ja usein riittää aikuisen fyysinen läsnäolo. (Hughes 2011, 211 - 217.)

Lapsen onnistumisen kokemukset lisääntyvät, kun hänelle tarjotaan turvallinen ympäristö (Hughes 2011, 213 - 2017). Lapsen myönteiset saavutukset ovat tärkeää huomata ja antaa niistä positiivista palautetta. Lapsen tulisi saada aikuisen huomioita muulloinkin, kuin vain käyttäytymällä negatiivisesti. Kurinpito ja myönteinen palaute on muistettava pitää tasapainossa. Lasten keskinäinen vuorovaikutussuhde on myös huomioitava ja parhaillaan se voi vaikuttaa positiivisesti lapsen itsetuntoon ja onnistumisen kokemuksiin. (Taipale 1992, 369 - 370)

Lähteet

- Becker-Weidman 2008. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia: Teoria. Teoksessa Becker-Weidman, A. & Shell, D. *Auta lasta kiintymään. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia traumaperäisen kiintymyshäiriön hoidossa.* Suom. L. Ritanen. Tampere: PT-kustannus.
- Becker-Weidman, A. 2013. DDP-Aapinen. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia päihinänkuoressa. Suom. A. Hara. & L. Ritanen. Tampere: PT-kustannus.
- Becker-Weidman, A & Shell, D. 2008. *Auta lasta kiintymään. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia traumaperäisen kiintymyshäiriön hoidossa.* Suom. L. Ritanen. Tampere: PT-kustannus.
- Clark, G. 2008. Vuorovaikutteisen kehityspsykoterapian käyttö ryhmäkodissa. Teoksessa Becker-Weidman, A. & Shell, D. *Auta lasta kiintymään. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia traumaperäisen kiintymyshäiriön hoidossa.* Suom. L. Ritanen. Tampere: PT-kustannus.
- Golding, K. 2014. *Hoitava kiintymys - terapeuttinen vanhemmuus.* DDP-käsikirja. Suom. E. Lätti. Tampere: PT-kustannus.
- Hanhinen, M. 2014. *Perhehoidosta laitokseen - Perhesijoituksen katkeamisen syitä.* Tampereen yliopisto. Pro Gradu. Viitattu 6.9.2016 <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/95822/GRADU-1403695588.pdf?sequence=1>
- Hughes, D. 2011. *Kiintymyskeskeinen vanhemmuus - toimivuutta kasvatukseen.* Suom. L. Ritanen. Tampere: PT-kustannus.
- Hughes, D. 2015. *Kiintymyskeskeinen perheterapia - vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia.* DDP-työkirja. Suom. N. Palmgren & L. Ritanen. Tampere: PT-kustannus.
- Häkkinen, P. 1999. *Lasta suojaavat yhteisöt.* Teoksessa Sinkkonen, J. & Pihlaja, P. *Ulos umpikujasta - Miten auttaa tunnehäiriöistä lasta.* Porvoo: WSOY.
- Kalland, M. 2001. *Kiintymyssuhdeteorian kliininen merkitys: soveltaminen erityistilanteissa.* Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen.* Vantaa: WSOY.
- Kalland, M. 2011. *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja sijoitettu lapsi.* Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. *Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen.* Helsinki: WSOY.
- Rusänen, E. 2011. *Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys.* Porvoo: Finn Lectura.
- Sinkkonen, J. 2004. *Kiintymyssuhdeteoria - tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin.* Kat-saus. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim. Viitattu 31.1.2016 http://www.duodecim-lehti.fi/web/guest/uusinumero?p_p_id=Article_WAR_DL6_Articleportlet&Article_WAR_DL6_Articleportlet_viewType=viewArticle&Article_WAR_DL6_Articleportlet_tun-nus=duo94437#s3
- Sinkkonen, J & Kalland, M. 2001. *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen.* Vantaa: WSOY.
- Sinkkonen, J & Pihlaja, P. (toim.) 1999. *Ulos umpikujasta - miten auttaa tunnehäiriöistä lasta.* Porvoo: WSOY.
- Taipale, V. 1992. *Lasten mielenterveystyö.* Juva: WSOY.
- Tamminen, T. 2001. *Poikkeavat kiintymyssuhteet.* Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. *Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen.* Vantaa: WSOY.